

TAMPEREEN
KAUPUNKISEUTU

Vehreä metropolimme 2040

Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelman päivitys 2040+,

LUONNOS, SH 31.5.2023

Tampere | Kangasala | Lempäälä | Nokia | Orivesi | Pirkkala | Vesilahti | Ylöjärvi

Sisällys

1. Lähtökohdat	3
1.1 Aiemmat rakennesuunnitelmat	4
1.2 Seutustrategia	5
1.3 Toimintaympäristön muutokset	5
1.4 Rakennesuunnitelman päivitysprosessi	7
2. Tavoitteet	11
2.1 Kolme kestävyyttä.....	11
2.2 Kahdeksan tavoitetta	11
3. Rakennesuunnitelma 2040+.....	15
3.1 Kasvun laskelmat.....	15
3.2 ARKI. Palvelut, vapaa-aika ja virkistys.....	17
3.2.0 Tilannekuva.....	17
3.2.1 Ratkaisu.....	18
3.2.2 Suositukset ja jatkotoimet.....	21
3.2.3 Vaikutusten arviointi	21
3.3 RAKENNE. Väestönkasvu, joukkoliikenne ja asuntotuotanto	22
3.3.0 Tilannekuva	22
3.3.1 Ratkaisu.....	23
3.3.2 Suositukset ja jatkotoimet	26
3.3.3. Vaikutusten arviointi	26
3.4. ELINKEINOT JA YHTEYDET. Kansainvälisyys	27
3.4.0 Tilannekuva	27
3.4.1 Ratkaisu.....	28
3.4.2 Suositukset ja jatkotoimet	31
3.4.3. Vaikutusten arviointi	31
3.5. Kokonaisuus ratkaisee	32
3.6 Seuranta	34
4. Vaikutusten arvioinnin toteutus.....	35
5. Suunnitelman taustaselvitykset	43

Tiivistelmä

Tampereen kaupunkiseutu kasvaa ja kehittyy **toiminnallisena kokonaisuutena**. Kuntien yhteiset rakennesuunnitelmat ovat vuodesta 2010 vahvistaneet seudun elinvoimaa osoittamalla seudullisesti merkittävät ratkaisut ja yhteistyön tarpeet.

Rakennesuunnitelmat ovat pohjautuneet seutustrategioihin ja linjanneet yhdyskuntarakennetta eheyttämisen, keskustojen kehittämisen, joukkoliikenteen, asuntotuotannon ja väestönkasvun osalta.

Rakennesuunnitelman 2040 **päivityksen** käynnistyessä kaupunkiseudulla on vahva kaavatilanne, mikä on työn keskeinen lähtökohta. Kuntien yleiskaavat on uudistettu tukemaan rakennesuunnitelmaa ja seudulliset ratkaisut viety maakuntakaavaan. Toinen lähtökohta on seudullisten erillissuunnitelmien ja selvitysten hyvä ajantasaisuus.

Edelliset rakennesuunnitelmat ovat toteutunut hyvin väestön kasvun, asuntotuotannon määrän ja vahvan joukkoliikenteen käynnistymisen osalta. Jatkossa elinkeinoelämän maankäyttö sekä asumisen ja asuinympäristöjen laatu kaipaavat vahvempaa yhteistyötä. Myös kestävä liikuminen eteen tulee tehdä vielä paljon työtä. Rakennesuunnitelman päivityksessä on huomioitu myös nousevina teemoina luontoekosysteemi, asuinalueiden eriytyminen ja uusi teollisuus. Seutustrategia Vehreä metropolimme 2040 on myös vaikuttanut päivityksen sisältöön.

Rakennesuunnitelman 2040 + **tavoitteet** kytkeytyvät kolmeen kestävyYTEEN – ekologinen, sosiaalinen ja taloudelliseen kestävyYTEEN. Kaupungit ja kunnat ovat avaintoimijoita kestävä siirtymän toteuttamisessa paikallisin ratkaisuin. Kahdeksan tarkempaa tavoitetta nojaavat edellisen rakennesuunnitelman tavoitteisiin.

Ratkaisuja kuvataan kolmella teemakartalla: Arki (lumoava arki), Rakenne (fiksi kasvu) sekä Elinkeinot ja yhteydet (maailmalle avoin), ja niiden perusteluista. Arjen kartta esittää seudullisesti merkittävät keskukset, kestävä liikuminen, palvelujen sijoittumisen ja seudun sinivihreän verkoston. Rakenteen kartta kuvaa kasvun kohdentumisen, asuinalueiden eriytyksen ehkäisyn sekä vahvan joukkoliikenteen vyöhykkeen. Elinkeinot ja yhteydet kartalla tarkastellaan seudullisesti merkittävät yritysalueet, työpaikkakeskittymien painopisteet sekä kansallinen ja kansainvälinen saavutettavuus ja liikenneyhteydet. Lopuksi esitetään koostekartta keskeisimmistä painotuksista.

Kartat ovat yleispiirteisiä ja nojaavat aiemmin hyväksytyihin rakennesuunnitelmiin. Niiden tarkoitus on korosta ajankohtaisia teemoja, jotka kaipaavat erityistä huomiota.

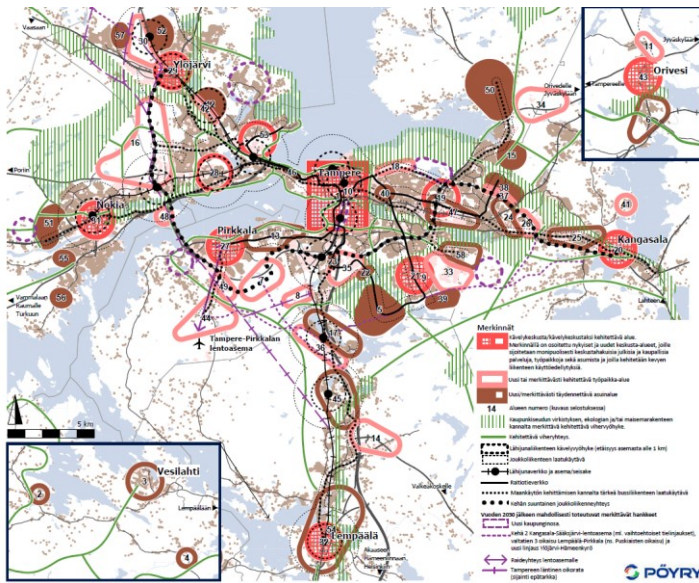
Kaupunkiseudun rakennesuunnitelmalla on useita **tehtäviä**. Se on kuntien yhteinen viesti asukkaille, yrityksille, sijoittajille ja valtiolle siitä millaista kaupunkiseutua haluamme rakentaa.

Asiantuntijavalmistelun ja poliittisen ohjauksen lisäksi seudun asukkaat ja ovat **osallistuneet** päivitykseen. Myös elinkeinoelämän asiantuntijuutta on hyödynnetty valmistelussa. Kuntien valtuustojen hyväksytyä rakennesuunnitelman 2040+ käynnistyy valtion ja kaupunkiseudun MAL-sopimuksen 2024-2027 valmistelu.

1. Lähtökohdat

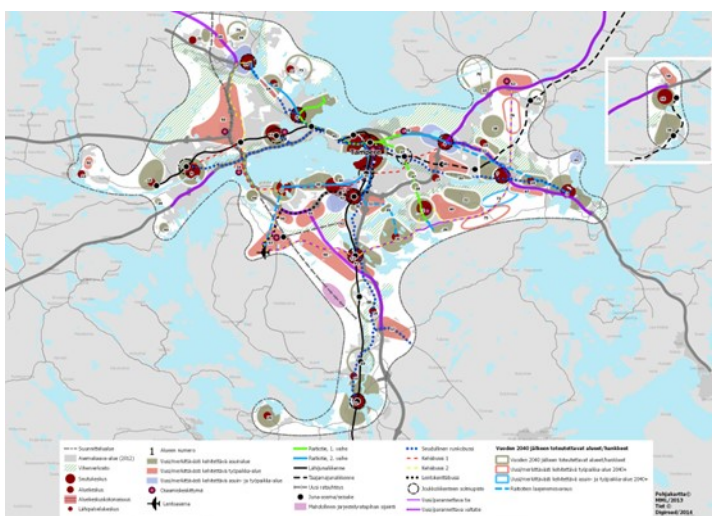
1.1 Aiemmat rakennesuunnitelmat

Yhdyskuntarakenteen kehittäminen on pitkäjänteistä työtä. Rakennesuunnitelman tehtävänä on yhteensovittaa kaupunkiseudun kuntien maankäyttöä ja liikennettä kestävästä kaupungistumisesta tukevalla tavalla. Siksi suunnittelun fokus on ollut taajaan asutun ja kaupunkimaisen alueen tarkastelussa. Siellä myös yhteensovittamisen tarpeet ovat suurimmat. Edellisissä rakennesuunnitelmissa on tehty kauaskantoisia valintoja seudun rakenteen kehittämiseksi

Kuva 1: Rakennesuunnitelma vuodelta 2010

Rakennesuunnitelma vuodelta 2010 kuvasi ensimmäisen kerran kaupunkiseudun 8 kunnasta toiminnallisen kokonaisuuden. Sen sisältö oli kattava ja esitystapa tarkka. Suunnitelmassa linjattiin rakenteen eheyttämisen, keskusverkon ja joukkoliikenteen puolesta. Kasvu kohdennettiin sisäänpäin ja tasapainoisesti seudun keskuksen ja kehiksen välillä. Rakennesuunnitelman pohjalta neuvoteltiin Suomen ensimmäinen MAL-pilottisopimus valtion kanssa vuosille 2011–2012.

Kuva 2: Rakennesuunnitelma vuodelta 2015

Rakennesuunnitelma vuodelta 2014 vahvisti sovittua maankäyttöratkaisua ja vauhditti sen toteuttamista. Väestötavoitteeksi asetettiin 480 000 asukasta vuonna 2040. Rakenteen eheyttäminen vahvistui ja raideliikennejärjestelmä konkretisoitui. Palveluverkkovisio korosti keskustojen merkitystä. Linjaukset huomioitiin maakunta-kaavan 2015 valmistelussa. Työn jälkeen on valmisteltu kolme MAL-sopimusta valtion kanssa jaksolle 2013–2023.

1.2 Seutustrategia

Kaupunkiseudun valtuustot hyväksyivät vuonna 2022 uuden seutustrategian, jonka visiona on ”Vehreä metropolimme 2040”. Visio viittaa asukkaille tärkeään sinivihreään luontoon ja asuinympäristöön sekä toisaalta kansainvälisen tason toimijaan, joka muodostuu useista kunnista. Seutustrategia on kuntien välisen yhteistyön punainen lanka ja sen kolme kärkeä ovat ”Lumoava arki”, ”Kestävä kasvu” ja ”Maailmalle avoin”. Tuore strategia antaa yhdessä sovitut painotukset rakennesuunnitelman päivitykselle.

Lumoava arki

Kaupunkiseudulla voi asua eurooppalaisittain urbaanisti tai maaseudun kylissä. Naapurustomme ovat turvallisia ja viihtyisiä. Asukkaille on tarjolla älykkäitä liikkumis- mahdollisuuksia ja elämyksiä vapaa-aikaan. Luonnon sini-vihreys ihastuttaa arkeamme. Kuntien palvelut on viritetty tuottamaan asukkaille hyvinvointia ja elämänlaatua. Asukasosallisuus ja yhteenkuuluvuus vahvistavat ilmapiiriä. Kaupunkiseutu on kaikille läheinen.

Fiksu kasvu

Toimimme ekologisesti kestävästi ja kuntarajattomasti. Kasvun selkärankana on eheä ja vahva yhdyskuntarakenne. Seudullinen elinkeinopolitiikka vauhdittaa yritystoiminnan kestävää siirtymää ja panostaa valittuihin kärkiin. Kaupunkiseudun työpaikat lisääntyvät, koulutus ja osaaminen kohtaa työpaikkojen tarpeet. Yritysten sijoittumisessa ei katsota kuntarajoja.

Maailmalle auki

Teemme kaupunkiseutua maailmalla tunnetuksi ja parannamme yhteyksiä. Tänne on helppo saapua. Tuemme monikulttuurisuutta ja -kielisyyttä sekä arjen kansainvälistymistä. Tänne on mukava juurtua. Seudun työmarkkinat ja koulutusympäristöt houkuttelevat kansainvälisiä osaajia ja oppijoita. Täällä on hyvä kehittyä.

1.3 Toimintaympäristön muutokset

Rakennesuunnitelman päivitys nojaa seutustrategian havaintoihin kaupunkiseudun toimintaympäristön kahdeksasta muutoksesta.

Turvallisuusympäristön muutos

Suomen perinteinen kilpailutekijä eli vakaa ja ennustettava ympäristö on murroksessa geopolitiikan muutosten takia. Muutos voi näkyä humanitaarisina toimina ja talouden yleisenä heikentymisenä. Muutos voi avata myös uusia mahdollisuuksia. Panostusten lisääminen turvallisuuteen vähentää rahoitusta muilla sektoreilla. Kuntien tulee pohtia, miten asukkaiden ja yritysten tulevaisuus- ja toimintaympäristönsä ylläpidetään.

Ekologinen kriisi

Ilmastonmuutos edellyttää nopeita toimia kaikilla sektoreilla. Sopeutumistarvetta vauhdittaa muun muassa sään ääri-ilmiöiden yleistyminen. Vastuullisuuden kriteerit kiristyvät luontokadon estämiseksi ja luonnonvarojen kestävä käytön edistämiseksi. Kestävyyssmurros vaatii uudistamaan yhteiskunnan rakenteita, toimintatapoja ja ihmisten elämäntapoja.

Talouden, teknologian ja työn murros

Digitalisaatio, älyteknologia ja kiertotalous uudistavat teollisuutta ja palveluja. Uusia talouden muotoja syntyy datan, resurssitehokkuuden, päästöttömän energian, alustatalouden ja elämysten ympärille. Teknologia sulautuu osaksi arkea. Yritykset, kunnat ja valtiot kilpailevat yhä enemmän osaajista. Monipaikkaisuus lisääntyy ja vaatimukset verkkoyhteyksille kasvavat. Digitaalinen kuilu väestön keskuudessa uhkaa kasvaa.

Väestörakenteen muutos

Suomen väestö vanhenee ja elää pidempään. Työikäisten määrä vähenee, kun syntyvyys laskee. Väestön huoltosuhde heikkenee ja ikääntymiseen liittyvät menot kasvavat. 2030-luvulla tarve työperäiselle maahanmuutolle kaksinkertaistuu. Ikäluokkien pienentyminen vähentää myös maansisäistä muuttoliikettä. Elämäntavat moninaistuvat, ja ydinperheen rinnalle tulee erilaisia kotitalouksia. Globaalit muuttoliikkeet ovat yhä vaikeammin ennakoitavissa erilaisten epävarmuuksien lisääntyessä.

Kasvatavat hyvinvointierot

Koettu hyvinvointi jakaantuu epätasaisesti kaupunkiseudulla, ja alueiden välinen eriytymiskehitys voimistuu. Eriarvoisuus uhkaa hyvinvointikehitystä ja leimaa mielikuvia alueista ja alueiden julkisista palveluista. Pandemia on voimistanut sosiaalisia ja terveyteen liittyviä ongelmia. Hyvinvointierojen kasvu lisää tarpeita ennaltaehkäiseviin käyttäjälähtöisiin palveluihin ja monialaiseen hyvinvointijohtamiseen.

Kansalaisyhteiskunnan vahvistuminen

Kansalaisilla on uusia tapoja järjestäytyä, vaikuttaa ja osallistua. Kolmannen sektorin rinnalla kasvaa yhteiskunnan neljäs, aktivismien sektori, jolla näyttää olevan samoja tavoitteita kaupunkien kanssa: ekologisuus, yhteisöllisyys ja arjen innovaatiot. Myös yritysten yhteiskuntavastuu ja vapaaehtoistyö on saanut uusia muotoja. Kuntien tulee parantaa kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä jaettua hyötyä tavoitellen.

Kaupungistuminen

Väestö ja rakentaminen keskittyvät korkeakoulukaupunkeihin ja niiden läheisyyteen, kuntakeskustoihin ja joukkoliikenneyhteyksien äärelle. Suurkaupungistuminen ja seutuistuminen on jatkunut Suomessa myös koronapandemian aikana. Pandemia on lisännyt kiinnostusta suurempiin asuntoihin, väljyyteen, lähiluontoon, turvallisuuteen ja elinympäristön laatuun. Kuntien on jatkossa huomioitava monimuotoiset elämäntavat ja asumistoiveet.

Hyvinvointialueiden perustaminen

Hyvinvointialueet muuttavat Suomen hallintorakennetta. Kuntien palvelutehtävät vähenevät ja niiden rooli investoijina ja kasvun moottoreina uhkaa heiketä. Toisaalta kunnat järjestävät jatkossa mm. uusia työvoimapalveluita. Kuntien vahvuus on niiden yleinen toimiala, joka tukee uudistumista ja elinvoiman tavoittelua. Kunnat vahvistavat myös yhteisörooliaan. Pohdintaan noussee myös yhtenäiskunnan mielekkyys ja kuntarakenteet.

1.4 Rakennesuunnitelman päivitysprosessi

Rakennesuunnitelman päivitysprosessi kuvaa valmistelun työvaiheet ja osalliset.

TYÖVAIHEET	LÄHETEKESKUSTELU	LÄHTÖAINEISTO JA PÄIVITYSTARVE	TAVOITTEET JA PAINOTUKSET	KOKOAMINEN JA STRATEGISET VALINNAT	HYVÄKSYMINE
AIKATAULU	Helmi–huhtikuu 2022	Maalis–kesäkuu 2022	Elo–marraskuu 2022	Tammi–huhtikuu 2023	Touko–syyskuu 2023
TULOS	Valmisteluohjeet	Työohjelma	Tavoiteraportti	Kartat ja seloste	Rakennesuunnitelma 2040+
	<ul style="list-style-type: none"> Valmisteluprosessi ja organisointi Lähtötietojen tunnistaminen 	<ul style="list-style-type: none"> Rakennesuunnitelman 2040 ja MAL-sopimuksen tilannekuva Seutustrategia Päivitystarpeen määrittely Asukasosallisuuden malli 	<ul style="list-style-type: none"> Rasun teemat ja tavoitteet Kokoamisvaiheen painotukset Esitystavan valinta 	<ul style="list-style-type: none"> Teemojen yhteensovitus kartoille Vaikutusten arviointi Toteutuksen suunnittelu Raportti 	<ul style="list-style-type: none"> Lausuntonmenettely jäsenkuntiin ja sidosryhmiin Hyväksymismenettely TKS ja kunnat
työpaja 					
kokous 					
Valtuustot			Seutufoorumi		
Kunnanhallitukset					
Kik ja seutuhallitus	 	 	 	 	
Masto, liik.järi, tr seututyöryhmät		 	 	 	
Asukkaat ja sidosryhmät					

Kuva 3: Rakennesuunnitelman päivitysprosessi

Työvaiheet

Rakennesuunnitelman päivitys on tehty vuosien 2022–2023 aikana. Aikataulu on ollut tiivis johtuen syksyllä 2023 käynnistyvistä MAL-sopimusneuvotteluista. Työvaiheet ovat olleet 1. Lähtökohdat, 2. Tavoitteet, 3. Kokoaminen kartoille ja raportin kirjoittaminen sekä 4. Päätöksenteko kunnissa.

- Lähtökohdat** nojaavat vuonna 2020 laadittuun kaupunkiseudun rakennesuunnitelman tilannekuvaan, jossa arvioitiin voimassaolevan rakennesuunnitelman toteutumista sen kahdeksan tavoitteen kautta ja tunnistettiin kehittämistarpeita päivitystyön alle (MDI 2.10.2020). Lisäksi tarkasteltiin rakennesuunnitelman toteutumista maakuntakaavassa ja kuntien yleiskaavoissa. Myös MAL-sopimusten toteutuminen kuvattiin osana päivityksen lähtökohtia. Johtopäätöksenä oli, että rakennesuunnitelman keskeiset ratkaisut ovat jalkautuneet hyvin kuntien kaavoitukseen. Maakuntakaava ja kuntien

yleiskaavat ovat vahvoja. MAL-sopimus on pääosin toteutunut. Lähtökohtiin lukeutuvat myös tehdyt erillisselvitykset aiemmilta vuosilta. Nämä taustaselvitykset on koottu yhteen tilannekuviksi. Taustaselvityksiä hyödynnetään mm. ratkaisujen perusteluissa.

Seudun suunnittelutilanne on hyvä. Seudulla on vahva suunnitteluun nojaava työskentelytapa. Aiemmissa rakennesuunnitelmissa on tehty merkittäviä linjauksia yhdyskuntarakenteen kehittämisestä, ja nämä linjaukset on viety kattavasti maakuntakaavaan ja kuntien kaavoihin. Liikennejärjestelmän ja erityisesti raideliikennejärjestelmän kehittämisessä ja suunnittelussa on edetty määrätietoisesti kohti toteutusta.

Rakennesuunnitelman päivityksessä painopiste on seudun menestyksen kannalta tärkeiden kehittämiskohteiden ja niihin liittyvän yhteistyötarpeen tunnistamisessa nykyisessä toimintaympäristössä.

2. Päivityksen tavoitteet muodostettiin uuden seutustrategian ja voimassa olevan rakennesuunnitelman tavoitteiden pohjalta. Alustavat tavoitteet esiteltiin Seutufoorumissa ja seudun kunnanhallitukset käsittelivät tavoitteet yhteiskokouksessa tammikuussa 2023. Käsittelyn tuloksessa korostuivat elinkeinoelämän vahvistaminen ja kansainvälisyys sekä asuin ympäristön kauneus, laatu ja monipuolisuus. Myös kasvun edistäminen sai vahvan tuen. Päivityksen tavoitekokonaisuus noudattelee pitkälle vuoden 2015 rakennesuunnitelman tavoitteita. Uudella painoarvolla korostuvat nyt asuin ympäristön kauneuden, laadun ja monipuolisuuden parantaminen, vetovoimaisen vehreyden lisääminen sekä elinkeinojen kansainvälisyys. Tavoitteet esitellään luvussa 2.

3. Karttatyöskentelyssä maankäytön strategiset valinnat on kirkastettu kolmen teemakartan avulla. **Lumoava arki (Arki)** kartalle koottiin seudullisesti merkittävä keskusverkko ja joukkoliikennevyöhyke, palveluiden sijoittumisen periaatteet ja siniviherverkostoston kehittäminen. **Fiksu kasvu (Rakenne)** kartalla käsiteltiin joukkoliikennejärjestelmä, väestönkasvun kohdentaminen ja asuinalueiden eriytymisen ehkäisy. Kolmannessa kartassa **Maailmalle auki (Yhteydet)** tarkasteltiin seudullisesti merkittävät yritysalueet, työpaikkakeskittymien painopisteet sekä kansallinen ja kansainvälinen saavutettavuus: liikenneverkko, lentokenttä ja raideyhteydet. Ratkaisujen vaikutuksia arvioitiin suhteessa rakennesuunnitelman tavoitteisiin. Vaikutusten arvioinnissa huomioitiin SOVA-lain 3§ määräykset.

Koostekartassa esitettävät teemat korostavat päivityksessä huomioitavia uusia teemoja kuten kaupunkiseudun viherverkko ja elinkeinojen seudullisesti merkittävät alueet. Karttojen sisältö, ratkaisut ja vaikutusten arviointi esitetään luvussa 3.

4. Päätöksenteko: Rakennesuunnitelman päivitys hyväksytään kaupunkiseudun kuntien valtuustoissa seutuhallituksen ehdotuksesta. Se on kuntien ylimmän päätöksentekoelimen vahvistama poliittinen tahdonilmaisu, kuntien välinen side

sekä sitoumus seudullisesti tärkeiden teemojen edistämiseen kuntakohtaisin ratkaisuin.

Karttojen kokoaminen ja vaikutusten arviointi

Rakennesuunnitelma on koottu kolmessa osassa seutustrategian, tavoitteiden ja taustaselvitysten pohjalta. Kokoamisvaiheen työpajoihin osallistuivat seudun maankäytön ja asumisen -työryhmän sekä liikennejärjestelmätyöryhmän asiantuntijat.

Kuva 4: Rakennesuunnitelman kokoaminen

Rakennesuunnitelman vaikutusten arviointia raamittaa SOVA-lain 3§. Asiasta on sovittu Pirkanmaan ELY-keskuksen kanssa 12.9.2022 pidetyssä työneuvottelussa. Kyseisen pykälän mukainen vaikutustenarviointiprosessi on antanut seutuyhteisölle väljän raamin, jonka puitteissa on ollut mahdollista jäsentää suunnitelman vaikutusten arviointi tavoitteiden kautta.

Vaikutusten arviointi on toteutettu työpajojen välissä siten, että arvioinnin tulokset ovat ruokkineet suunnittelua. Kunkin työpajan tuloksia käsittelevä arviointi on tässä raportissa tuotu tiiviisti kunkin suunnitelman osan yhteyteen.

Ohjaus

Valmistelu on toteutettu vahvassa yhteydessä kuntien asiantuntijoihin, kuntajohtajiin ja seutuhallitukseen. Myös kunnanhallitukset ovat olleet prosessissa vahvasti mukana. Työtä on ohjannut kaupunkiseudun seutuhallitus. Valmistelusta on vastannut seudullinen maankäytön ja asumisen työryhmä yhdessä seudullisen liikennejärjestelmätyöryhmän kanssa. Työryhmissä on edustajat myös maakunnan liitosta ja Elystä. Kuntajohtajat ovat käsitelleet päivitystä eri valmisteluvaiheissa.

Osallistuminen

Poliittisesti vahva, ei-juridinen rakennesuunnitelmatyö on laadittu maankäyttö- ja rakennuslain osallistumismenettelyjä mukaellen mutta kevyemmällä otteella.

Merkittävimmät erot liittyvät suunnitelman nähtävillä pitoon ja vuorovaikutuksen laajuuteen. Päivitysprosessin aikana järjestettiin kolme asukkaille suunnattua webinaaria. Tilaisuuksista tiedotettiin seudun internet-sivujen ja seutupaneelin kautta.

Seudun asukkaat ovat osallistuneet rakennesuunnitelman työvaiheisiin Seutupaneelin ja sähköisen verkon kautta kolmessa eri työvaiheessa. Asukastilaisuuksissa on käsitelty rakennesuunnitelman tavoitteita, lumoavan arjen ja fiksun kasvun karttoja sekä elinkeinon kehittämisen painotuksia. Digitaalisessa vuorovaikutuksessa on hyödynnetty äänestyksiä mielipiteiden kokoamiseksi.

Asukkaiden kommentteissa painottui toive lähiluonnon vaalimisesta. Viherrakenteen vaalimisella ja vesiyhteyksien kehittämisellä nähtiin olevan vaikutus myös seudun vetovoimaan. Tiivistämiseen suhtauduttiin pääosin suopeasti, kunhan vehmaudesta ja lähivihreästä huolehditaan. Seudun talouden toivottiin kansainvälistyvän korkean osaamisen alojen kautta.

2. Tavoitteet

2.1 Kolme kestävyyttä

Rakennesuunnitelman lähtökohtana on kestävä kehitys kolmella osa-alueella. Ekologisella kestävyydellä tarkoitetaan ilmastonmuutokseen ja luonnon monimuotoisuuden haasteisiin vastaamista. Hyvinvointi ja kasvu turvataan ympäristölle kestävällä tavalla. Rakennesuunnitelman ratkaisuilla hillitään ilmastonmuutosta ja varaudutaan sen seurauksiin. Kaupunkiseudun eheä rakenne ja luonnon viherverkot edistävät ekologista kestävyyttä. Tähän aiheeseen osuvat erityisesti tavoitteet 1, 5 ja 7.

Taloudellisella kestävyydellä tarkoitetaan seudun elinvoimaa ja suunnitelman taloudellista toteutettavuutta. Maankäytön, liikennejärjestelmän ja seudun väestökasvun yhteen kytkeminen mahdollistavat taloudellisesti kestävä yhdyskuntarakenteen. Keskustojen kehittäminen ja kansainvälistyminen tukevat asukkaiden, yritysten ja kuntien menestymistä. Tähän aiheeseen osuvat erityisesti tavoitteet 1, 2 ja 4.

Sosiaalisella kestävyydellä tarkoitetaan yhteiskunnallisen eriytymisen torjumista ja asukkaiden osallisuuden lisäämistä. Rakennesuunnitelman ratkaisuilla tuetaan tasa-arvoista kaupungistumista. Sosiaalisesti kestävä kaupunkikehittäminen, palvelujen saavutettavuus ja liikkumisen helppous lisäävät asukkaiden voimavaroja ja toimintamahdollisuuksia. Tähän aiheeseen osuvat erityisesti tavoitteet 1, 3 ja 6.

2.2 Kahdeksan tavoitetta

Tavoitteiden valintaperusteena ja ohjenuorana käytettiin ennakoituja 2040-luvun haasteita, seutu strategiaa ja seudullisuutta. Näin saatiin kahdeksan tavoitteen kokonaisuus.

1. Eheyttämme yhdyskuntarakennetta

Kaupunkiseudun väestönkasvu hidastuu, vuonna 2040 asukkaita on 480 000. Kasvun ohjaaminen kaupunkirakenteen sisälle lyhentää etäisyyksiä ja tekee arjesta sujuvaa. Sovitamme kasvun ja joukkoliikennejärjestelmän kehityksen toisiinsa. Taajamien ja keskusta-alueiden tiivistäminen ja joukkoliikennekäytävien vahvistaminen asumisen, kaupan, palvelujen ja toimistojen alueena lisää myös energiatehokkuutta.

Kasvun painopiste on keskuksissa ja tehokkaan joukkoliikenteen vyöhykkeellä. Huomioimme kasvun ohjauksessa seudun kokonaisedun sekä alueiden ominaisuudet ja sijainnin kaupunkirakenteessa. Suunnittelemme kasvun vaatimat investoinnit taloudellisesti olemassa olevaan rakenteeseen. Tunnistamme myös harvempaan asutun seudun arvon ja sen tarkoituksenmukaisen roolin, jota kunnat kehittävät mahdollisuuksiensa mukaan.

Ehkäisemme myös kasvun haittoja, kuten asuinalueiden eriytymistä ja liikenteen negatiivisia vaikutuksia.

2. Kehitämme keskustoja ja keskuksia

Keskustat ovat seudun yhdyskuntarakenteen tärkeitä solmupisteitä ja näkyviä kohtaamispaikkoja. Ne ovat hyvin saavutettavia ja toiminnallisesti monimuotoisia, eläviä paikkoja, jotka kertovat alueen elinvoimasta.

Kehitämme kuntien ja kaupunkien keskustoja houkuttelevina työpaikka-alueina ja tapahtumien ja laadukkaiden palveluiden alueina. Keskustat ovat myös haluttuja asuinympäristöjä. Lisäämme keskustojen viihtyisyyttä ja ilmastokestävyyttä toteuttamalla istutuksia, hulevesialtaita ja katuvihreää. Hyödynnämme myös keskustojen vesistömaisemia.

Varmistamme keskustojen turvallisuuden ja toimivuuden hyvällä suunnittelulla ja laadukkaalla toteutuksella. Tilaa vievät, liikennettä aiheuttavat ja äänekkäät toiminnot sijoitamme erilleen asumisesta. Kunnat kehittävät maankäyttöä kylissä mahdollisuuksiensa mukaan.

3. Parannamme asuinympäristön kauneutta, laatua ja monipuolisuutta

Asuinympäristön merkitys ihmisten asumisviihtyisyyden taustalla kasvaa. Asukkaiden asumis- ja tarpeet moninaistuvat ja niissä korostuvat hyvän sijainnin lisäksi monipuolisuus, laatu ja kauneus.

Uudisrakentamisessa panostamme laatuun ja viihtyisyyttä lisäävään mittakaavaan. Lisäämme monimuotoista ja keskitehokasta asuntorakentamista niin, että asuntotyypit ja hallintomuodot sekoittuvat. Ohjaamme ARA-kohteiden sijoittumista ehkäisemään sosiaalista eriytymistä.

Monipuolistamme olemassa olevia asuinympäristöjä täydennysrakentamisella ja vanhaa rakennuskantaa kohentamalla. Huolehdimme tiheiden kaupunginosien vetovoimasta uudistamalla alueita ja kehittämällä luonnon sini-viherverkostoa.

4. Vahvistamme elinkeinoelämää ja kansainvälisyyttä

Kansainväliset yritykset, matkailu, elämystalous ja Tampereen keskustan aineeton arvonluonti luovat pohjan vahvalle elinkeinoelämälle ja seudun kansainvälistymiselle. Korkeakoulukampukset toimivat kansainvälistymisen sydämenä. Kaunis, turvallinen ja elämyksellinen kaupunkiympäristö houkuttelee kansainvälisiä osajia.

Tarkastelemme elinkeinojen tilatarpeita seudullisesti ja kehitämme elinkeinoalueet rajattomaksi kokonaisuudeksi. Huomioimme valmistavan teollisuuden tonttitarpeet. Teollisuuden lisäksi kehitämme erityisesti logistiikan, toimistojen ja elämystalouden toimintaedellytyksiä. Huolehdimme myös työpaikkakeskittymien liikenteellisen saavutettavuuden.

Eurooppaan kytkeydymme nopeilla raideyhteyksillä ja kaupunkiseudun suorilla kansainvälisillä lentoyhteyksillä.

5. Lisäämme kestäväää liikkumista

Eheytyvä yhdyskuntarakenne, vahvistuvat keskustat ja asemanseudut mahdollistavat kestävään ja vähäpäästöisen liikkumisen. Vastaamme joukkoliikenteen ja pyöräliikenteen kasvavaan kysyntään ja kehitämme keskustoja kävely-ympäristöinä.

Parannamme bussi- ja raideliikennettä vaihteittain tunnistaen maankäytön kasvun, investointien ja liikennöinnin taloudelliset edellytykset. Jatkamme myös pyöräliikenteen olosuhteiden kehittämistä. Huolehdimme liikkumisympäristön turvallisuudesta, terveellisyydestä ja vehreydestä ja yhteensovitamme eri kulkumuotojen tilatarpeet.

Hyödynnämme liikennejärjestelmän sujuvuuden kehittämisessä matkaketjut, liikennepolitiikan ja älyliikenteen keinot.

6. Suunnittelemme palveluja ja palveluverkkoja seudullisesti

Tuemme arjen sujuvuutta sijoittamalla palveluita lähekkäin ja myös seudullisesti hyödynnettäväksi. Palveluverkon painopisteet ovat keskuksissa ja alakeskuksissa. Suunnittelemme palveluverkkoja seudullisesti ja tunnistamme erilaisten palvelujen optimaalisen väestöpohjan. Sijoitamme palvelut joukkoliikenteellä saavutettavaksi. Osa palvelutapahtumista siirtyy verkkoon, mutta palveluiden fyysinen saavutettavuus on edelleen tärkeää.

Panostamme elinvoimaa lisääviin urbaanin virkistykseen ja vapaa-ajan palveluihin. Elämispalvelut, kulttuurilaitokset, puistot ja muut oleskelun paikat vahvistavat myös kaupunkiseudun kansainvälistä kiinnostavuutta.

7. Lisäämme vetovoimaista vehreyttä

Luonnon yhteys viihtyisyyteen, terveyteen ja koettuun hyvinvointiin korostuu tulevaisuudessa. Vehreys vetoaa asukkaisiin, muuttajiin ja matkailijoihin. Kaupunkiluonnon vahvistaminen, seudullinen viherverkko ja vesistöjen virkistyskäyttö parantavat asuin ympäristöjen laatua.

Kytkemme kuntien keskustat, keskuksat ja alakeskuksat seudulliseen sini-viherverkostoon. Otamme liikenteen, asumisen ja yritysalueiden suunnittelussa huomioon sini-viherverkoston eheyden ja sen tuottamat ekosysteemipalvelut. Hillitsemme keskustojen kuumenemistä puistoilla ja puuistutuksilla, ja samalla vahvistamme viherrakenteella myös sopeutumista ilmastonmuutokseen.

8. Huomioimme energiamurroksen

Kaupunkiseudun kasvu lisää energian kysyntää samaan aikaan, kun energia- ja ilmastotavoitteet vauhdittavat irtaantumista fossiilisista polttoaineista. Asukkaille ja

teollisuudelle vihreä energia on kiinnostava ja kilpailukykyinen toimintaedellytys. Uudistuvat energialähteet vaativat tilaa uusille tuotanto- ja varastointiratkaisuille. Täydennämme energiatarvetta paikallisesti tuotetulla energialla, joka parantaa huoltovarmuuttamme ja vaikuttaa myönteisesti aluetalouteen. Suunnittelussa varaudumme energian pientuotantoon sekä asukkaiden omaan energiantuotantoon kuten aurinkosähköön ja maalämpöön. Suurteollisuuden energiatarpeen osalta nojaudumme kansallisiin ratkaisuihin.

Kehitämme puitteita rakennusten energiatehokkuuden edistämiseen.

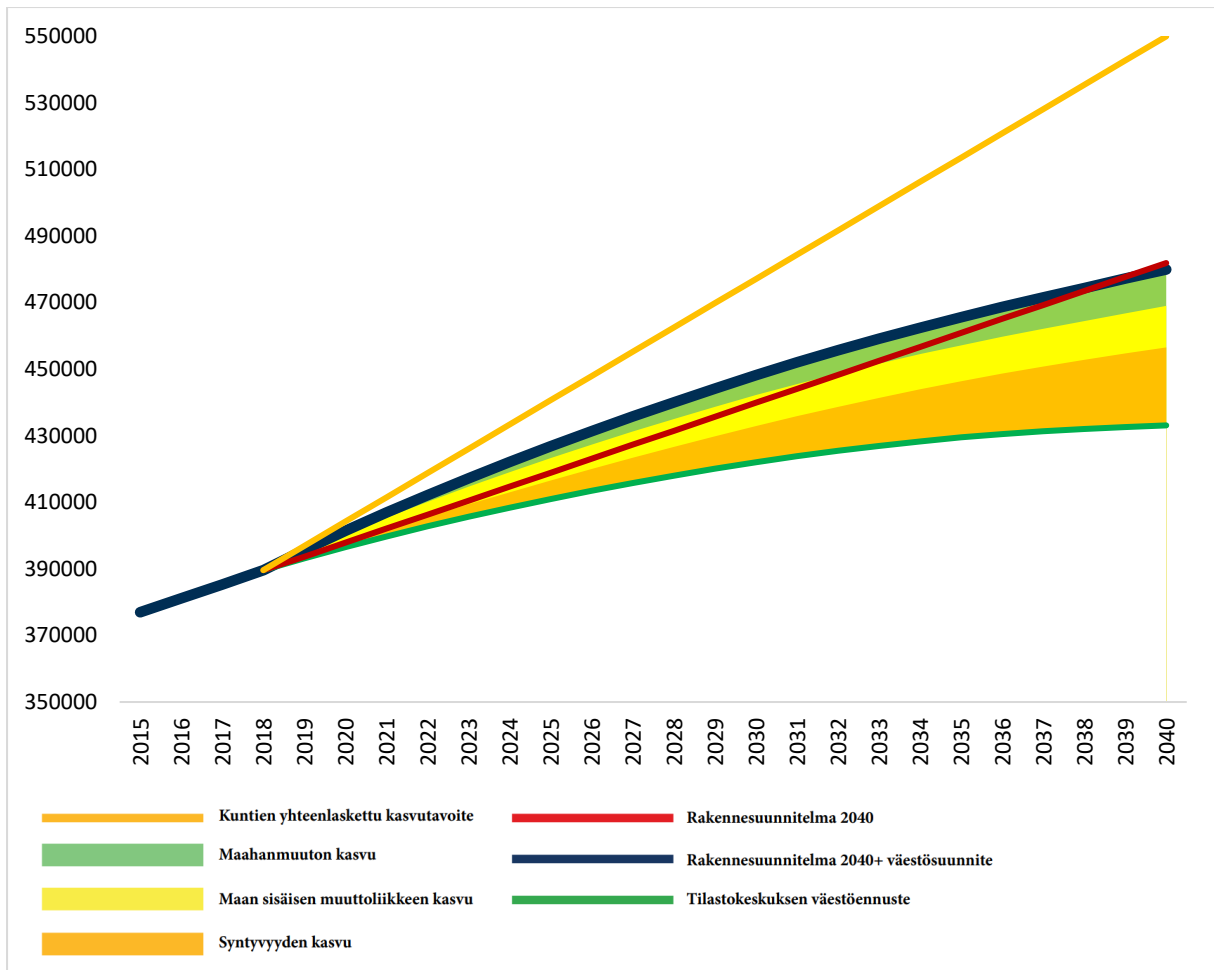
3. Rakennesuunnitelma 2040+

3.1 Kasvun laskelmat

Kaupunkiseudun väkiluku 31.12.2022 on 409 342 asukasta. Seudun väkiluku kasvaa **480000** asukkaaseen vuoteen 2040 mennessä kunnianhimoisten, mutta saavutettavissa olevien väestönmuutostekijöiden pohjalta. Vuodesta 2023 vuoteen 2040 tämä tarkoittaa **71 000 uutta asukasta**, mikä vastaa keskimäärin runsasta 4 000 asukasta vuodessa. Toteutunut kasvu 2000-luvulla on ollut keskimäärin samaa tasoa viime vuosia lukuunottamatta. Seudullinen kasvutavoite on maltillisempi kuin kuntien kaavoissaan tavoittelema kasvu. Tämän vuoksi seudullista kasvutavoitetta kutsutaan minimikasvuksi, johon kunnissa tulee vähintään yltää. Seudun tavoite on linjassa Pirkanmaan väestösuunnitteen 2040 voimakkaan kasvun skenaarion kanssa.

Seudun väestösuunnite on laadittu vuonna 2020 seudun Asuntopoliittisen ohjelman yhteydessä. Tuolloin tarkasteltiin eri kehitysvaihtoehtoja kasvulle. Rakennesuunnitelman päivityksen pohjalle valitussa suunnitteessa oletetaan seudun väestön kasvavan kuntien omia kasvutavoitteita maltillisemmin mutta Tilastokeskuksen ennustetta vahvemmin kolmen väestötekijän ansiosta: aiempaa korkeampi syntyvyys, nuorten ikäluokkien vahvistuva muuttotase Helsingin ja Turun seuduilta sekä vahvistuva maahanmuutto. Kasvun ennustetaan olevan vahvempaa tarkastelukauden alkupuolella ja väestötekijöistä johtuen hidastuvan vuoteen 2040 mennessä.

Seudun väestösuunnite on pohjana joukkoliikenteen kehittämiseksi ja asuntotuotantotavoitteelle ml. kohtuuhintainen asuntotuotanto. Kasvun kunnianhimosta johtuen rakennesuunnitelman ratkaisut ovat tavoitteellisia, mutta edistettäviä.

Kuvio 1: Tampereen kaupunkiseudun suunnite väestönkehityksestä vuoteen 2040

Seudun tasapainoisen kehityksen kannalta on tärkeää, että kaikki kunnat voivat kasvaa. Tästä lähtökohdasta kasvulle on määritetty kuntakohtaiset minimitalvoitteet. Keskuskaupungin osuus kasvutavoitteesta on 55 % ja muun seudun osuus 45 %. Vuotuinen kasvutavoite noin 4 200 asukasta on hyvä lähtökohta tarkastella asuntotuotannon ja joukkoliikennejärjestelmän kehittämistä ja yhteistyötä valtion kanssa.

Kuntakohtaiset %-osuudet väestönkasvun vähimmäistavoitteesta vuoteen 2040:

Kunta	Osuus väestönkasvusta %
Kangasala	8,6
Lempäälä	8,6
Nokia	8,6
Orivesi	1,0
Pirkkala	8,6
Tampere	55,0
Vesilahti	1,0
Ylöjärvi	8,6

3.2 ARKI. Palvelut, vapaa-aika ja virkistys

3.2.0 Tilannekuva

Keskustojen kehittäminen on ollut rakennesuunnitelmassa keskeisessä roolissa koko seutuyhteistyön ajan. Uusiutuvien ja viihtyisien keskustojen varaan on rakennettu sujuvaa seudullista joukkoliikennettä, kehitetty kävelyä ja pyöräilyä ja tuotu palveluja.

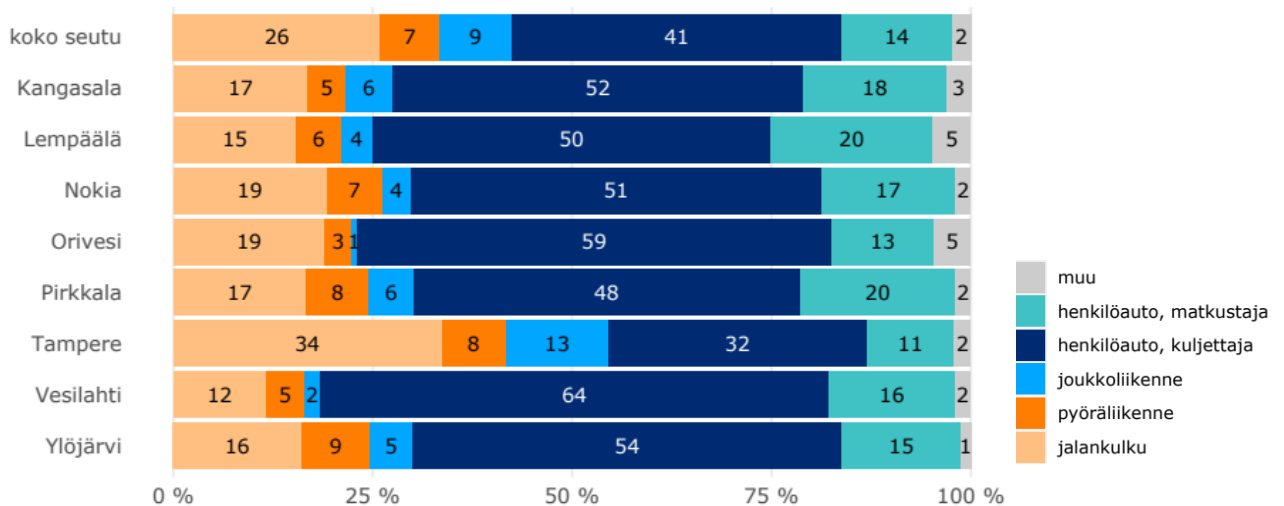
Ilmastomuutos on yksi suurista toimintaympäristössä tapahtuvista muutoksista, jotka tulevana vuosina vaikuttavat ihmisten arkeen myös kaupunkiseudulla. Ilmiö näkyy rakennetussa taajamassa. Hellejaksot aiheuttavat lämpösaarekeilmiön, jonka myötä kaupunki kuumenee tiiviimmin rakennetuilla ja asfaltoiduilla alueilla. Keskustat, joissa asuu runsaasti ikäihmisiä ovat tyypillisesti tällaisia ympäristöjä. Tampereella ilmiö on Suomen suurista kaupungeista vaikein. Keskustan lämpeneminen on keskimäärin 4,4 astetta ympäröiviä alueita voimakkaampaa.¹

Viherrakenteen vahvistaminen rakennetun taajaman sisällä ja luonnon monimuotoisuuden vaaliminen ovat tarpeellisia toimia ilmastonmuutokseen varautumisessa. Viherrakenteella vahvistettu kaupunki kykenee joustavasti ottamaan vastaan sään ääri-ilmiöitä: rankkasateiden aiheuttamat kaupunkitulvat voidaan välttää hulevesikosteikoilla ja kaupunkipuut tuottavat viilentävää kosteutta kuumeneviin keskustoihin. Rakennettu vihreä ja vehmas kaupunki ovat myös asukkaiden hyvinvoinnin ja kaupungin vetovoiman tekijöitä.

Kaupunkiseudun asukkaat käyttävät palveluita yli kuntarajojen. Kunnilla on myös mahdollisuus nojata toisiinsa palveluiden tarjoamisessa ja vahvistaa kykyään järjestää palveluita. Muun muassa toisen asteen koulutus toimii jo nyt yli kuntarajojen. Lisäksi kunnilla on kuntarajat ylittäviä sopimuksia varhaiskasvatukseen, perusopetuksen, kulttuuri-, kirjasto- ja opistopalveluiden yhteistyöstä. Liikuntapalvelut ja erilaiset vapaa-ajan siniviherreitistöt palvelevat asukkaita seudullisesti. Sujuva käytettävyys edellyttää kaikilta palveluilta hyvää saavutettavuutta. Sähköisten ja etänä tarjottavien palvelujen rinnalla on tärkeää, että seudun rakenteessa tarjottavat palvelut sijoitetaan hyvien joukkoliikenneyhteyksien äärelle. Tämä pätee myös muihin kaavoituksella ohjattaviin julkisiin (hyvinvointialue ja valtio) ja yksityisiin palveluihin.

Seudun kasvaessa nykyistä suuremman osuuden matkoista tulee tukeutua kestäviin kulkutapoihin. Tämä mahdollistaa asuin ympäristöjen turvallisuuden ja viihtyisyyden sekä edistää asukkaiden terveellisyyttä. Tähän mennessä seututason liikkumisessa ei ole saavutettu tavoiteltuja muutoksia autoilun osuuden vähentämisessä. Seudulla tehtyjen matkojen kulkutapajakauma on viimeisten henkilöliikennetutkimusten (2016 ja 2021) välillä pysynyt käytännössä samanlaisena. Kulkutapajakauma on liikenteen kestävyyskehityksen keskeinen indikaattori. Kulkutapajakaumassa tapahtuvien muutosten lisäksi päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi on tärkeää, että liikkumisen käyttövoimat muuttuvat kansallisten tavoitteiden mukaisesti.

¹ (OECD, 2022; ks. HS 24.11.2022)

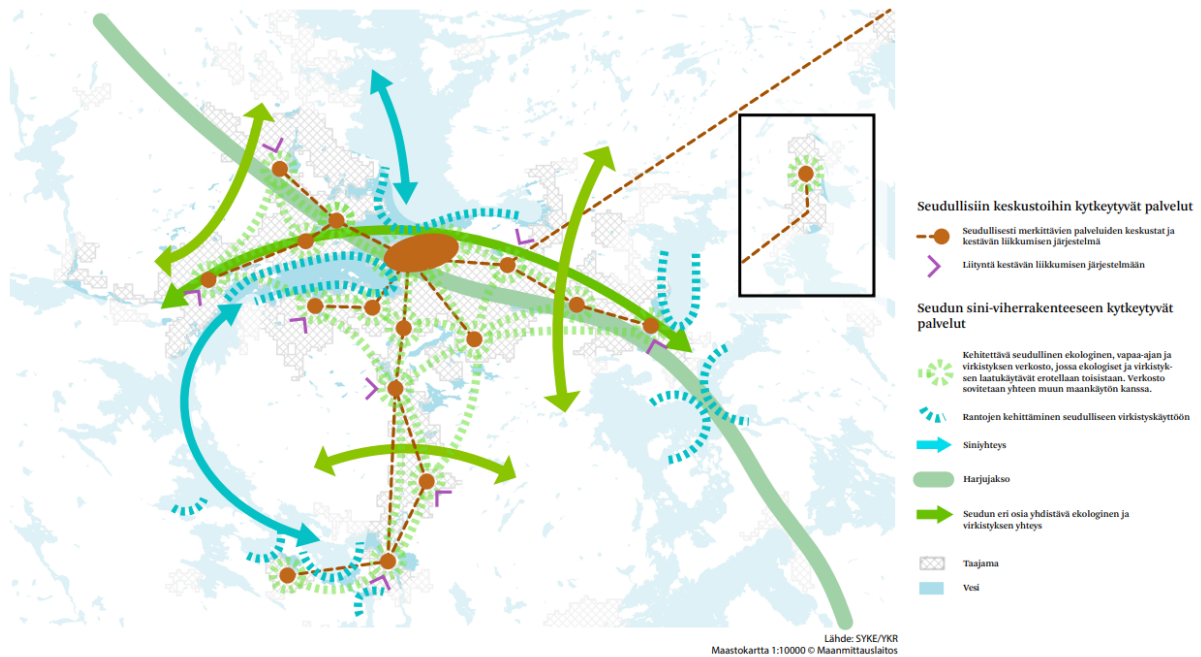

Kuva 5: Kulkutapajakauma asuinalueen mukaan (% alueen asukkaiden matkoista) henkilöliikennetutkimuksen 2021 mukaan.

3.2.1 Ratkaisu

Rakennesuunnitelman 2040 päivityksessä korostetaan seutuyhteistyötä viherrakenteessa, virkistyksessä ja laadukkaassa arjessa. Tämä laaja yhteistyön kokonaisuus edistää seudun kestävästä kehitystä monipuolisesti ekologista näkökulmaa painottaen. Keskustat ovat tärkeitä rakenteen sijainteja ja solmuja laadukkaaseen arjen järjestämisessä. Niihin sijoittuvat arjen ja vapaa-ajan palvelut. Keskustat kytketään toisiinsa tehokkailla, palvelevilla kestävästä liikkumisen yhteyksillä.

Keskustoissa vahvistettava vihreys sekä yhteys ympäröivään luontoon tukevat asukkaiden elämänlaatua ja hyvinvointia suoraan ja välillisesti. Joukkoliikenteellä hyvin saavutettavat, viihtyisät ja elävät keskustat vahvistavat seudun potentiaalia myös elämystalouden alustana.

Kuva 6: Palvelut, vapaa-aika ja virkistys

Keskustat

Keskustat ovat seudun toiminnallisia solmuja ja kohtauspaikkoja. Keskustoista rakennesuunnitelman päivityksessä esitetään seudullisesti merkittävät keskustat. Keskustat kytkeytyvät verkostoksi seudullisella joukkoliikenteellä ja niissä on mahdollista kehittää ylikunnallisesti käytettäviä palveluita. Sujuva joukkoliikenne, pyöräilyn reitistöt ja laadukkaat kävely-ympäristöt tukevat toimivaa arkea. Keskustaverkon liittymät kytkevät seudun muut alueet kestävä liikunnan järjestelmään.

Seudun julkisten ja yksityisten palveluiden sijoittamista kehitetään keskustoihin nojaavana helminauhana. Seudullinen kestävä liikunnan verkko kattaa joukkoliikenteen runkoyhteydet sekä pyöräliikenteen seudulliset pääreitit. Keskustaverkko on myös viesti hyvinvointialueelle kaupunkiseudun rakenteen painopisteistä ja suotuisista palveluiden sijainneista. Keskustaverkko viestii myös investointien suotuisat sijainnit sijoittajille.

Rakennesuunnitelmassa 2040+ keskustat ovat myös hyvin saavutettavia työpaikkatoimintojen kehittämiskohteita. Seudullisiin keskuksiin kohdennetaan palveluiden lisäksi toimisto- ja liiketilarakentamista sekä tapahtumatoimintaa. Lisäksi keskustoja tiivistetään.

Keskustojen toiminnot sekä yhteydet muihin keskuksiin mahdollistavat useimmille arjen matkojen tekemisen ilman omaa autoa kävellen, pyöräillen tai joukkoliikenteellä, mikä vähentää liikenteen negatiivisia vaikutuksia (melu, pöly, tilantarve, onnettomuudet) seudun tiheimmin asutuissa osissa. Tiiviillä alueilla tapahtuva lyhyiden automatkojen merkittävä väheneminen mahdollistaa tavoitteiden mukaisen kulkutapajakauman muutoksen seututasolla.

Sini-viherrakenne

Seudullinen viherrakenne on merkittävä täydennys aiempiin rakennesuunnitelmiin. Sen perustana on metsäekologinen verkosto, joka on rakennettu Pirkanmaan ELY-keskuksen inventointiaineiston pohjalta. Viherrakenteen osalta rakennesuunnitelmassa esitetään ylikunnallinen tavoitetilä rakenteen kehittämisestä. Metsäekologista verkostoa on täydennetty virkistyksellisesti merkittävillä ympäristöillä ja luonnonsuojelualueilla. Esitetyt seudullisesti merkittävät virkistysalueet ja luonnonsuojelualueet ovat kuntien kaavoista ja Pirkanmaan maakuntakaavasta 2040.

Seutua halkova harjujakso nostetaan osaksi viherrakennetta leimallisesti maisemaa ja rakennetta jäsentävänä elementtinä. Rakennesuunnitelmassa on myös tuotu esiin seudun eri osia yhdistävä ekologinen ja virkistyksen yhteys. Taajamassa olevia rantoja kehitetään seudulliseen virkistyskäyttöön. Samoin vesistöjä kehitetään sinisenä yhteytenä seudun eri osien välillä.

Rakennesuunnitelmassa esitetään kehitettävä seudullinen ekologinen, vapaa-ajan ja virkistyksen verkosto, jossa ekologiset ja virkistyksen laatukäytävät erotellaan toisistaan. Viherrakenteen kehittämisen laadullinen tavoite on seudun keskustojen kytkeminen toisiinsa virkistys- ja ekologisilla yhteyksillä. Verkosto sovitetaan yhteen muun maankäytön kanssa ja tähän liittyen merkittävää työtä on kuluneen kymmenen vuoden aikana tehty seudun juridisissa kaavoissa suunnittelun eri tasoilla.

Viherrakenne tukee ilmastonmuutokseen sopeutumista muun muassa hulevesien ja lämpösaarekeilmiön hallinnassa. Ilmastonmuutokseen sopeutumista edistetään muun muassa seudun Sopeutuva kaupunkiseutu -hankkeen kautta.

Kestävä liikkuminen

Joukkoliikenne ja muu kestävä liikenne mahdollistavat seudun tiiviillä alueilla autottoman elämisen. Keskusten varaan rakentuva joukkoliikenteen ja pyöräliikenteen verkko mahdollistaa sujuvat yhteydet myös keskusten välisille alueille.

Taajama-alueet kytkeytyvät joukkoliikenteen runkoverkkoon sujuvilla yhteyksillä. Maaseutumaiset alueet kytketään joukkoliikenteen piiriin seudun keskuksissa uudentyypistä joukkoliikennepalvelua sekä liityntäpysäköintiä kehittämällä. Liityntäpysäköinnin kehittäminen toteutuu vaiheittain osana merkittävämpää alueiden kehittämistä sekä kustannustehokkaina toimenpiteinä. (Joukkoliikenteen seudullisesti merkittävän kehittämisen suuntaviivat 2023, liityntäpysäköinnin kehittämissuunnitelma, 2021)

Seudun tavoitteellinen pääpyöräverkko yhdistää seudun keskuksia toisiinsa laadukkailla, ympärivuotisesti hoidetuilla ja kävelystä erotelluilla sujuvilla yhteyksillä.

Liityntä pääpyöräilyverkolle muodostuu kuntien pyöräliikenteen verkolta. Keskuksissa kehitetään kävely-ympäristöjä palvelemaan kohtaamisia, kaupunkielämää ja urbaania virkistystä. (KÄPY-kehittämisohjelma 2.0, 2021)

Seudun pysäköintiperiaatteiden mukainen pysäköinnin kehittäminen ja hallinta tiiviiden alueiden tilanjaon kehittämiseksi mahdollistaa keskusten kehittämisen ja myötävaikuttaa kestävien kulkutapojen käytön lisäämiseen. (Seudun pysäköintiperiaatteet 2019 ja 2021)

Kokonaisuutena kehittyvä liikennejärjestelmä mahdollistaa liikenteen negatiivisten vaikutusten vähenemisen. Samalla tarjotaan ihmisille useita mahdollisia kulkumuotoja, jotka ovat alueen luonteen mukaan erilaisia seudun eri osissa.

Palveluiden, vapaa-ajan ja virkistyksen kokonaisuus

Keskenään kytkeytyvää viherverkostoa ja vihreitä keskustoja rakentamalla on mahdollista vahvistaa kaupunkiseutua viihtyisänä alueena, jossa toimiva joukkoliikenne ja tiiviit ja monimuotoiset keskustat luovat puitteet mukavalle ja sujuvalle arjelle. Viherverkko, pyöräverkko ja keskustat voidaan hahmottaa ekologian, virkistyksen ja urbaanin vapaa-ajan rakenteina, joissa voivat toteutua asukkaiden omin voimin liikkuminen, hyvinvointi, elämykset ja matkailu. Järvet ovat osa tätä kokonaisuutta.

Teemassa korostuu maisemarakenne harjujaksoineen ja vesistöineen sekä kuntarajat ylittävät virkistysyhteydet. Seudulla kehitetään vesireittejä ja rantoja. Virkistyksen ja toiminnallisten keskusten kokonaisuus muodostaa rungon myös seudullisen elämystaloudelle, jonka ensimmäiset asiakkaat ovat seudun lähes puoli miljoonaa asukasta. Tämä on vankka pohja matkailun ja tapahtumien järjestämiseen myös laajemmalle yleisölle.

3.2.2 Suositukset ja jatkotoimet

- Keskustoja kehitetään palveluiden sijainteina ja joukkoliikenteen solmupisteinä.
- Kestävää liikkumista edistetään seudullisten suunnitelmien pohjalta.
- Viherrakennetta vaalitaan ja asuinympäristön viihtyisyyttä edistetään sini-viherstrategian laadinnalla.

3.2.3 Vaikutusten arviointi

Keskustat ja pienemmät keskukset tarvitsevat erityishuomiota, jotta yhteys sini-viherverkkoon säilyy ja mikroilmasto säilyy hyvänä. Liikkumisen tasa-arvoa tulee vahvistaa virkistyksen ja vapaa-ajan kohteiden saavutettavuudessa (joukkoliikenne, kävely, pyöräily). Huolehditaan, että rakenteessa löytyvät sekä laadukkaat virkistyksen laatukäytävät että ekologiset käytävät. Tunnistetaan, vahvistetaan ja hyödynnetään asuinalueiden, keskustojen ja kuntien positiivisia identiteettejä ja kohennetaan negatiivisia.

Uudet seisakkeet ja joukkoliikenteen runkoyhteydet ulottavat tehokkaan joukkoliikenteen yhä paremmin kuntarajojen yli. Tällöin 64 % kaupunkiseudun väestöstä asuu tehokkaan joukkoliikenteen piirissä. Tehokas joukkoliikenne on edullinen käyttäjän näkökulmasta. Kestävä liikennejärjestelmä ehkäisee liikenneköyhyyttä sekä liikenteestä aiheutuvia negatiivisia vaikutuksia.

3.3 RAKENNE. Väestönkasvu, joukkoliikenne ja asuntotuotanto

3.3.0 Tilannekuva

Kasvun painopistettä on siirretty rakenteen sisään ensimmäisestä rakennesuunnitelmasta alkaen. Seutuyhteistyön aikana väestönkasvu on ollut seudun kasvutavoitteiden kanssa linjassa tai ylittänyt ne. Kaupungistuminen näkyy 2010-luvulla vahvistuneena kasvun kohdentumisena rakenteen sisään, mikä on vahvistanut erityisesti keskuskaupungin Tampereen kehitystä. Kuitenkin myös muut seudun kunnat ovat kasvaneet vahvasti.

Seudun kokonaisuudessa kehitys on mahdollistanut toimivan ja tehokkaan joukkoliikenteen kehittämisen ja kehittymisen lyhyiden etäisyyksien kompaktina kaupunkiseutuna. Seutuyhteistyössä on alusta alkaen korostettu monimuotoista asuntorakentamista ja laadukkaita asuinympäristöjä. Viime vuosina kasvu on erityisen toteutunut tiiviinä ja kerrostalovaltaisena.

Seudulla on käynnissä rakenteen tiivistämistä edellyttäviä ja mahdollistavia joukkoliikennehankkeita raitiotien ja lähijunan kehittämisessä sekä muita kestävän ja turvallisen liikkumisen hankkeita. Liikennejärjestelmän taloudellisesti kestävä kehittäminen edellyttää vahvaa sitoutumista maankäytön ja liikenteen yhteensovittamiseen. Riippuvuus valtionrahoituksesta suuriin liikenneinvestointeihin on tunnistettava haaste liikenneinvestointeihin nojaavassa kehittämisessä. Vaikutusten realistinen arviointi sekä kuntien sitoutuminen on valtion osallistumisen lähtökohta.

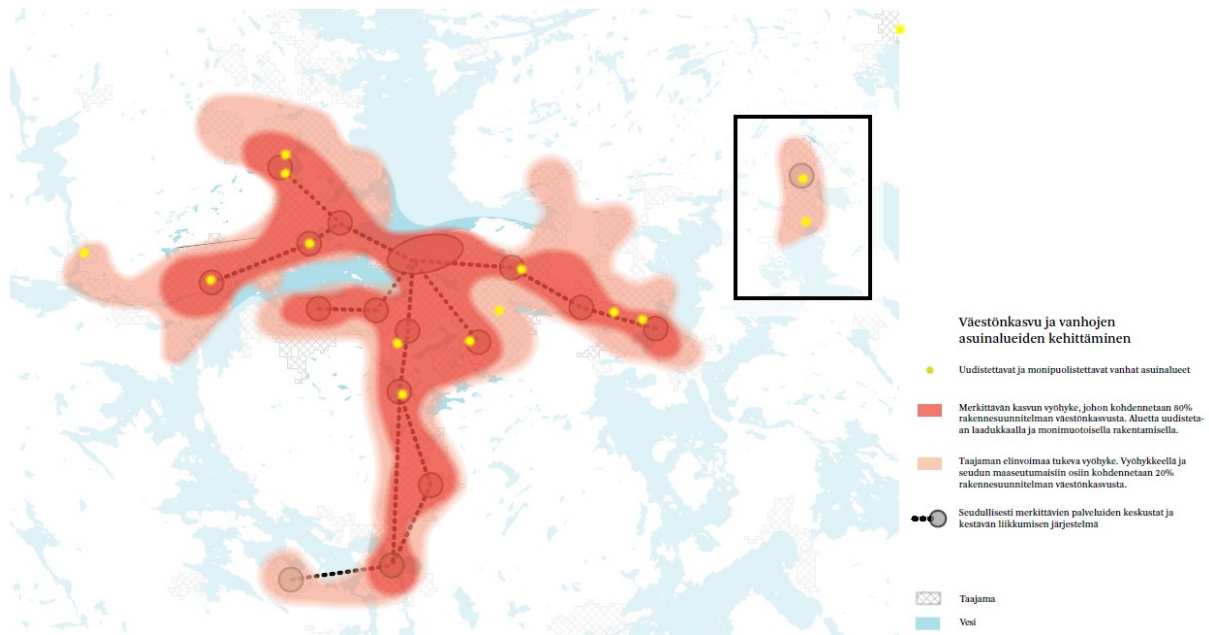
Asuinalueiden välinen eriytyminen on tunnistettu ilmiönä kaupunkiseudulla. Taustalla on väestön hyvinvointierojen kasvu elintason nousun koskettaessa seudun väestöä epätasaisesti. Ilmiö heijastuu rakennettuun ympäristöön. Karkeasti ottaen seudun pienituloisen ja kouluttamaton väestönosa sekä ikäihmiset asuvat vanhoissa kerrostalovaltaisissa kaupunginosissa. Alueilla on lähes kolmasosa seudun talouksista. Vastaavasti koulutettujen ja suurempituloisten suosima rivi- ja pientalorakentaminen on sijoittunut muualle.

Kehitystä on mahdollista korjata suuntaamalla kaavoitusta vanhoille asuinalueilla näitä uudistavalla otteella. ARA:n rahoittama kohtuuhintainen vuokra-asuntotuotanto on yksi väline asuinalueiden välisen eriytyksen tasaamisessa. Tämä vaatii määrätietoista asuntotuotannon sijainnin ja monimuotoisuuden ohjaamista asuinalueiden välisiä eroja tasaavalla tavalla.

MAL-sopimusmenettely on vakiintunut työkaluksi kaupunkiseudun ja valtion välisessä yhteistyössä. Sopimus on edistänyt rakennesuunnitelmissa sovittuja maankäytön, asumisen ja liikenteen kehittämisen periaatteita ja auttanut niiden jalkauttamista konkreettisiksi toimenpiteiksi.

3.3.1 Ratkaisu

Kasvua suunnataan jatkossakin vahvasti rakenteen sisään. Näin mahdollistetaan seudulle ominaiset lyhyet etäisyydet sekä tehokkaan ja palvelevan kestävän liikkumisen järjestelmän toteuttaminen. Tulevina vuosina asuntorakentamisessa korostetaan laatua ja monimuotoisuutta. Vanhoja asuinalueita uudistetaan ja niiden asuntokantaa monipuolistetaan. Tätä kautta toimenpiteillä edistetään seudun sosiaalista kestävyyttä.

Kuva 7: Väestönkasvu, joukkoliikenne ja asuntotuotanto

Kasvun kohdentamisen periaatteet

Väestönkasvu kohdennetaan yhdyskuntarakenteen vyöhykkeisiin seuraavasti:

Merkittävän kasvun vyöhyke

Vyöhykkeelle kohdennetaan 80 % rakennesuunnitelman väestönkasvusta. Aluetta uudistetaan laadukkaalla ja monimuotoisella rakentamisella. Vyöhykkeelle kohdennettavalla asuntorakentamisella vahvistetaan seudun kestävän liikkumisen järjestelmää. Rakenteen ydinalueita kehitetään toiminnallisesti monipuolisina ympäristöinä. Tiiviissä ytimessä laajennetaan keskustamaista rakennetta. Huolehditaan, ettei synny pienten asuntojen keskittymiä.

Taajaman elinvoimaa tukeva vyöhyke

Vyöhykkeelle ja seudun maaseutumaisiin osiin varataan laskennallisesti 20 % rakennesuunnitelman väestönkasvusta. Tämä kattaa taajaman laajentumisvaran sekä maaseutumaiset alueet.

Asuntotuotanto

Seudun kasvutavoitteen mukainen asuntotuotantotavoite on 46 900 asuntoa vuoden 2023 alusta vuoteen 2040 mennessä. Tavoitteen perusteet on kuvattu kaupunkiseudun asuntopoliittisessa ohjelmassa. Tuotanto kohdennetaan rakenteeseen yllä kuvattujen vyöhykekohtaisten periaatteiden mukaisesti.

Kohtuuhintaisen asuntotuotannon osuus kuntien asuntotuotantotavoitteesta on seututasolla 25 %. Seudulle rakennetaan 11 700 kohtuuhintaista asuntoa vuoteen 2040 mennessä.

Kohtuuhintaisen asuntotuotannon kuntakohtaiset osuudet määritellään seuraavasti:

Kunta	Tavoite 2040 mennessä %
Kangasala	20
Lempäälä	20
Nokia	20
Orivesi	10
Pirkkala	20
Tampere	30
Vesilahti	5
Ylöjärvi	20
Kaupunkiseutu	25

Kohtuuhintaista asuntotuotantoa suunnataan keskustoihin ja merkittävän kasvun vyöhykkeelle. Kohtuuhintainen asuntotuotanto on keskeinen väline asuinalueiden hyvinvointierojen tasaamisessa sekä vanhojen alueiden uudistamisessa ja monimuotoistamisessa. Näistä syistä johtuen ARA-rakentamiseen liittyy tarve toimintamallien tarkistamiseen:

- ARA-rakentamisen yhteydessä tulee mahdollistaa myös liikerakentaminen alueilla, joissa on vastaaventyypistä rakentamista.
- ARA-rakentamisessa tulee varmistaa pysäköintilaitoksiin tukeutuva yhteiskäyttöinen, nimeämättömiin paikkoihin perustuva pysäköinti.
- Kunnat huolehtivat kohtuuhintaisen rakentamisen edellytyksistä keskuksissa ja joukkoliikennevyöhykkeellä.

Taajaman elinvoimaa tukevalla vyöhykkeellä edistetään asuinrakennustyypeiltään monimuotoista ja pienimuotoista ARA-rakentamista ja suositaan uudentyypisiä asumisen kokeiluja, kuten osuuskunta-asumista ja ryhmärakennuttamista.

Uudistettavat ja monipuolistettavat vanhat asuinalueet

Rakennesuunnitelmassa tunnistetaan eriytymisvaarassa olevat uudistettavat ja monipuolistettavat vanhat asuinalueet. Asuinrakennustyyppiltään yksipuolisia alueita monipuolistetaan näiden luonne ja ominaisuudet huomioiden. Alueiden palveluita kehitetään aktiivisesti.

Yleiskaavoihin ja asemakaavoitusohjelmaan nostetaan tavoitteeksi vanhojen asuinalueiden uudistaminen ja monipuolistaminen. Alueiden suunnitteluun otetaan mukaan erilaiset omistusmuodot. Asuntopoliittisen ohjelman tavoitteiden mukaisesti seudun kunnissa tuetaan rakennuskannan peruskorjauksia ja luodaan toimintamalleja taloyhtiöiden uudistumiselle esim. yhteishankkeilla.

Uudistettavien ja monipuolistettavien alueiden kehittämisessä huomioidaan purkava täydennysrakentaminen ja hyödynnetään sitä peruskorjausten mahdollistamiseksi. Alueille kohdennetaan ostovoimaa vahvistavaa kehittämistä ja täydennysrakentamista (pientaloja, rivitaloja ja townhouseja). Tavoitteena on vahvistaa asuinrakennustyypeiltään, hallintamuodoiltaan ja asuntojakaumiltaan monimuotoista asuinrakentamista. Alueiden kiinnostavuutta lisätään palveluilla, hyvillä liikenneyhteyksillä sekä laadukkaalla julkisella ympäristöllä.

Asumisen ja asuntotuotannon monimuotoisuuden vahvistaminen

Seudulla vaalitaan ja edistetään kauneutta asuntotuotannossa ja naapurustoissa. Kokeillaan arkkitehtonisia ratkaisuja rohkeasti ja vahvistetaan asuinalueiden positiivista identiteettiä. Uudisrakentamisen sovitetaan laadukkaasti vanhaan ympäristöön.

Asumisen kehittämisessä tavoitteena on lisätä asuinalueiden ja kaupunginosien säteilyä siten, että vahvistetaan niiden ympärilleen tuottamaa lisäarvoa (esim. palvelu). Naapurustojen yhteisöllisyyttä vahvistetaan alueen yhteisin sydämin ja olohuonein. Myös niiden yhteyksiä viherverkostoon vahvistetaan. Katutilojen suunnitteluun ja puistoihin tuodaan viihtyisyyttä.

Liikennejärjestelmä

Rakennesuunnitelman päivityksessä keskustat ovat tärkeitä kasvun alueita. Kuntakeskuksista Tampereen, Lempäälän, Nokian ja Oriveden asemanseudut ovat joukkoliikenteen solmupisteitä, joista lähtee juna ja runkobusseja. Myös Ylöjärvellä on mahdollisuus siirtyä juna-aikaan, kun puutermiinali keskustasta siirtyy. Lähijunaliikenne palvelee uusilla ja olemassa olevilla seisakkeilla myös kuntakeskusten välillä. Ensivaiheessa uusia seisakkeita muodostuu Sääksjärvelle, Messukylään, Epilään ja Ruutanaan. Junaliikenteen kasvava rooli ja käyttäjämäärät perustelevat myös muiden seisakkeiden toteuttamisen sekä junavuorojen lisäämisen edellyttämät investoinnit.

Maankäytön kohdentuminen olemassa olevan ja laajenevan raitiotien varrelle mahdollistaa investointien hyödyntämisen. Raitiotie vastaa suuresta osasta seudun

joukkoliikennematkoista. Sen kehitys ensivaiheessa Pirkkalan ja Linnainmaan suuntiin vahvistaa maankäytön kehitystä ja intensiivistä joukkoliikennevyöhykettä.

Bussiliikenne on monilla alueilla yhä pääasiallinen joukkoliikenteen muoto. Sillä pääsee tihein vuorovälein kaupunkiseudun ytimeistä kohti kehyskuntien keskuksia, ja reiteille muodostuu joukkoliikenteen laatuikäviä. Lentola ja Ideapark muodostavat merkittäviä bussiliikenteeseen tukeutuvia solmupisteitä. Nopeat ja laadukkaat superbussiratkaisut tukevat siirtymää raitiotiepalveluun Ylöjärven ja Kangasalan suunnilla.

Kaupunkiseudun tiiviisti rakennettu alue vastaa käytännössä seudun liikennettä koskevien päästövähennystavoitteiden saavuttamisesta. Kestävien kulkutapojen käyttöä tuetaan kokonaisvaltaisella liikennejärjestelmäkehittämisellä. Erityistarpeita palveleva ja usein kutsuohjaukseen perustuva joukkoliikenne mahdollistaa liikkumisen palvelun myös joukkoliikennevyöhykkeen ulkopuolelle. Sen kehittämistä perustelee erityisesti sosiaalisen kestävyuden sekä elämystalouden lähtökohdat. (Joukkoliikenteen kehityskuva, 2023, Lähijunaliikenteen tavoitteellinen tulevaisuuskuva ja tiekartta, 2022, ratakapasiteettiselvitys, 2023, Raitiotien yleissuunnitelma, 2021)

Kokonaisuutena kasvun kohdentaminen keskuksiin sekä seudun tiiviisti rakennetulle alueelle mahdollistaa joukkoliikennejärjestelmän kustannustehokkaan kehittämisen ja seudun tiekarttojen eteenpäinviemisen.

3.3.2 Suositukset ja jatkotoimet

- Varmistetaan kohtuuhintaisen asuntotuotannon edellytykset keskustojen ja joukkoliikennevyöhykkeen täydennysrakentamisalueilla.
- Vaikutetaan ARA-rakentamisen valtion ohjeistukseen.
- Lisätään asuntotuotannon laatua ja monimuotoisuutta asumisen laatuohjelmalla.
- Toimeenpannaan raitiotien, lähijunaliikenteen ja muun joukkoliikenteen suunnitelmia.

3.3.3. Vaikutusten arviointi

Seudun rakennetta eheytetään monipuolistamalla toimintoja, tiivistämällä ja täydentämällä harkitusti. Melun ja päästöjen vaikutuksia vähennetään kehittyvässä rakenteessa, jotta alueiden vetovoima paranee. Asuinalueita tiivistetään ja täydennetään monipuolistamalla niiden rakennus- ja asuntokantaa (kerrostaloalueita ei täydennetä vain kerrostaloilla). Julkisen sektorin tulee toteuttaa tavoitteita tukevia taloudellisia kannustimia. Lisäksi huomioidaan energiasiirtymään liittyvät tarpeet (asuminen, elinkeinoelämä, liikenne, varastointi).

Maankäytön ja liikennejärjestelmän kytkentä mahdollistaa joukkoliikenteen kustannustehokkuuden ja liikenteen päästövähennystavoitteiden saavuttamisen. Joukkoliikenteen kulkutapaosuus seudulla on tällöin 15–20 % tehdyistä matkoista. Joukkoliikennejärjestelmän ohjaama maankäyttö eheyttää rakennetta ja mahdollistaa 15 minuutin kaupunkien kehittymistä sekä autottoman elämäntavan. Joukkoliikennejärjestelmästä otetaan hyödyt irti laajassa osassa seutua, eivätkä sen tuotanto-

kustannukset kasva kohtuuttomiksi. Joukkoliikenteen kilpailukyky paranee matka-ajassa mitattuna. Tavoitteiden ja toteutuksen välinen kuilu pienenee.

Lähijuna-, raitiotie- ja runkobussiyhteyksien parantuessa joukkoliikenneverkon hahmotettavuus paranee. Joukkoliikennejärjestelmän matka-aikasäästöt suhteessa nykytyyppiseen ratkaisuun ovat noin 700 000 tuntia vuodessa. Liityntäyhteyksiä järjestetään solmukohtiin.

3.4. ELINKEINOT JA YHTEYDET. Kansainvälisyys

3.4.0 Tilannekuva

Kuluneen 30 vuoden aikana seudun talous on monipuolistunut. Teollisen perustan päälle on versonut monimuotoinen tietotalous sekä palvelu- ja tapahtuma. Teolliset työpaikat ovat siirtyneet rakenteen reunoille. Seudun tiiviimmät työpaikkakeskittymät ovat tänään korkeakoulukampuksilla Tampereen keskustassa ja Hervannassa.

Seuraavat elinkeinot tai ekosysteemin ja niihin liittyvät maankäyttömuodot on tunnistettu seudun menestyksen kannalta tärkeiksi, johdonmukaisesti kehitettäväksi ja seurattaviksi rakennesuunnitelman sisällöiksi:

- Teollisuus ja logistiikka
- Toimistot ja toimitilat
- Elämystalous
- Energia

Seutu on talouden toiminnallisuuden kannalta yhtenäinen kokonaisuus, jonka eri osat täydentävät toisiaan. Teollisuuden menestys vaikuttaa laajasti elinkeinoelämään. Se tuottaa kysyntää keskustojen toimitilarakentamiselle ja elämystalouteen, joka on vetovoimatekijä osaajille. Seudun kansainvälistymisen kannalta tärkeät elinkeinot, teollisuus, tietotalous ja elämystalous, eivät kilpaile keskenään, vaan teollisuus vahvistaa tietotaloutta ja molemmat tukevat toimistorakentamista. Elämystalous tukee kehitystä. Valtakunnan tasolla keskeisen sijaintinsa kautta Tampereen keskustasta on tullut yrittäjille merkittävä kohtaamispaikka yli talousalueiden rajojen.

On ennustettu, että Suomi hyötyy parhaillaan käynnissä olevasta vihreästä siirtymästä ja Eurooppaan palaamassa olevasta teollisuudesta. Tämä on mahdollisuus Tampereen seudulle, jossa on sekä teollista historiaa että teollisuuden tarvitsemää osaamista ja koulutusta. Lisäksi Tampereen seudulla on hyvät edellytykset houkutella osaajia vireän kulttuurielämän ja sujuvan arjen kautta.

Teollisuuden paluu haastaa maankäyttöä, sillä suurteollisuudelle soveltuvat tontit (20–100 hehtaaria) ovat toteutettavissa aikaisintaan 2020-luvun lopulla, laajemmin 2030- ja 2040-luvuilla. Lisäksi tällainen teollisuus tarvitsee toimivaa logistiikkaa ja paljon energiaa. Pienimuotoista yritystonttitarjontaa on seudun rakenteessa monipuolisesti

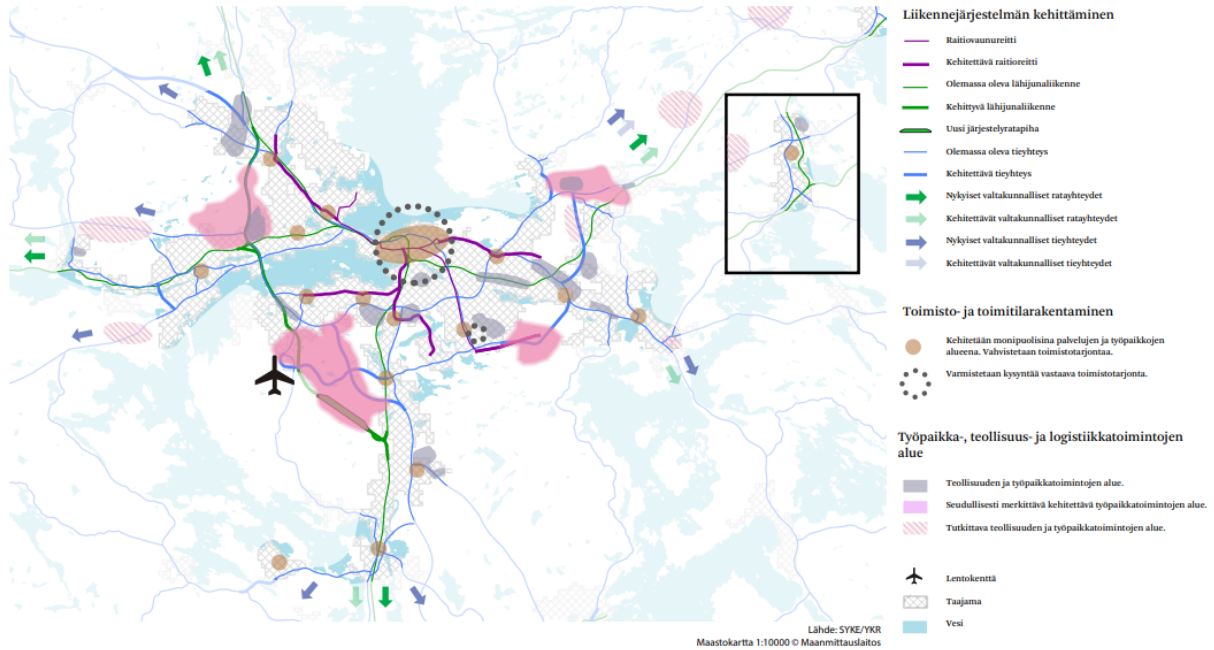
saavutettavilla sijainneilla. Kysyntä ja tonteille osoitetut käyttötarkoitukset eivät kuitenkaan aina kohtaa. Vanhoja yritysalueita kaavoitetaan uudelleen vastaamaan paremmin nykyiseen kysyntään. Samaan aikaan tulee seutuyhteistyössä kirkastaa näkemys seudulle tavoiteltavasta elinkeinoelämästä ja pohtia toimintamallia yritysten vastaanottamiseksi.

Pitkän aikajänteen tonttitarjonnan valmistelua vaikeuttaa infrastruktuurin rahoittaminen. Useat nyt suunnitteilla olevat alueet ovat riippuvaisia valtion investoinneista. Käsillä oleva ympäristö- ja ilmastokriisi vaikeuttaa jatkossa uuden maankäytön suunnittelua. EU-tason velvoitteiden lisääntyminen ilmasto- ja hiilitasapainon ylläpitämisestä vaikuttaa jatkossa suunnitteluun ja muun muassa tuottaa lisää selvitystarpeita.

Tampereen kaupunkiseudun liikenteellinen sijainti useiden kansallisesti merkittävien tie- ja raideyhteyksien risteyksessä on vahvuus. Kansainvälisessä liikenteessä heikkoutena ovat lentoliikenteen ja satamapalveluiden puutteet seudun alueella. Seutu kompensoi puutteita yhteyksien kehittämisen avulla. Yhteyksien kehittämistä haastaa kuitenkin liikenteen päästöjen vähentäminen ja luonnon monimuotoisuuden vaaliminen, joiden kanssa elinkeinoelämän kehittäminen tulee olla tasapainossa. Haasteena on myös valtakunnallisen rahoituksen saaminen alueelle johtuen kansallisen tason suurista investointitarpeista ja rahoitusmahdollisuuksien rajallisuudesta (valtakunnallinen liikennejärjestelmäsuunnitelma ja investointiohjelma). Suomen NATO-jäsenyys sekä Tampereen seudun strateginen sijainti tulee hyödyntää kansainvälisen investointien ja rahoituksen kohdentamiseksi Tampereen seudulle.

3.4.1 Ratkaisu

Toimistorakentamisen, laadukkaiden palveluiden ja elämystalouden vahvistaminen keskustoissa sekä kysyntään vastaavan tonttitarjonnan varmistaminen keskustojen ulkopuolisilla yritysalueilla ovat rakennesuunnitelman päivityksen keskeisiä maankäytön kehittämisen teemoja seudun yritysten tukemissa. Tulevina vuosina seudulla vastataan myös yrityksille tärkeään energiamurrokseen. Tätä kautta kaupunkiseutu edistää taloudellista kestävyyttä. Elinkeinoalueiden tilavaraukset on ratkaistu pitkälti edellisissä rakennesuunnitelmissa, minkä jälkeen niitä on vahvistettu myös juridisissa kaavoissa maakunta- ja kuntatasolla.

Kuva 8: Elinkeinot ja yhteydet

Toimistot ja toimitilat

Rakennesuunnitelmassa esitettyjä seudullisesti merkittäviä keskustoja kehitetään monipuolisina palvelujen ja työpaikkojen alueina. Alueilla vahvistetaan toimistotarjontaa. Tampereen keskusta ja Hervanta tunnustetaan seudun kehityksen kannalta merkittäviksi toimistorakentamisen alueiksi. Näillä alueilla varmistetaan kysyntää vastaava toimistotarjonta. Toimistorakentamisen edistäminen on kuntien tehtävä.

Teollisuus ja logistiikka

Rakennesuunnitelman ratkaisu nojaa Maakuntakaavan 2040 logistisiin ratkaisuihin ja aiemmin tehtyihin elinkeinojen aluevarauksiin. Maakuntakaavan aluevarauksia on rakennesuunnitelmassa täydennetty Suurteollisuuden tilaa vievät investoinnit -selvityksen tuloksilla (Business Tampere). Selvityksen yhteydessä kunnat ovat tunnistaneeet yhdyskuntarakenteesta tutkittavat teollisuuden ja työpaikkatoimintojen alueet. Jatkossa näiden alueiden osalta selvitetään mahdollisuudet maankäytön muuttamiseksi työpaikkatoimintaan.

Seudullisesti merkittävät, kehitettävät työpaikkatoimintojen alueet ja näihin liittyvät logistiikan yhteydet ovat alueita, joilla vahvistetaan kuntien keskinäistä yhteistyötä seudun taloudellisen kestävyuden tukemiseksi. Seudullisen yhteistyön alueina on tunnistettu Tarastenjärvi, Rusko-Saarenmaa, Kolmenkulma sekä Sääksjärven ja Pirkkalan välinen alue etelän suunnalla. Kunnat tunnistavat yhteistyön mahdollisuudet näiden alueiden kehittämisessä ja ratkovat yhdessä yritystonttien kysynnän ja tarjonnan kohtaannon haastetta. Lisäksi seudulla luodaan yhteistä strategista näkymää siihen, millaista teollista toimintaa halutaan vahvistaa ja mitä seudulle halutaan houkuttaa.

Rakennesuunnitelmassa esitetään myös suurimmat rakenteessa jo olevat teollisuuden ja työpaikkatoimintojen alueet. Merkinnällä suojataan olemassa olevien alueiden säilyminen työpaikkatoiminnan käytössä.

Elämystalous

Elämystalous on seudun mittakaavassa vahvistuva, mutta edelleen suuri vähänkäytetty potentiaali. Rakennesuunnitelmassa elämystalouden tukeminen nojaa esitettyyn sini-viherstrategiaan, joukkoliikenne- ja pyöräyhteyksiin ja keskustaverkkoon tapahtumien paikkoina. Rakennesuunnitelman jatkoksi laadittavalla sini-viherstrategialla vahvistetaan myös elämystaloutta.

Elämystalouden infran vaatii kunnilta tavoitteellista kaavojen valmistelua sekä investointeja virkistysreitteihin, tapahtumapaikkoihin, satamainfraan ja satamien yhteyteen tuleviin palveluihin. Elämystalous kytkeytyy vahvasti Lumoava arki -teemaan. Seudun asukkaat muodostavat itsessään suuren markkinan ja heille suunnattu tarjonta palvelee myös matkailua.

Energia

Energian merkitys vihreän siirtymän ajurina, elinkeinojen kehittämisessä sekä asukkaiden arjen valinnoissa korostuu. Toimiala uudistuu nopealla vauhdilla ja alueellisen omavaraisuuden kasvattamisesta käydään keskustelua. Tavoitteiden asettamista varten laaditaan energiasta seudullinen tilannekuva, jonka kautta asiaa edistetään jatkossa. Tilannekuvassa hyödynnetään Pirkanmaan energiastrategiaa.

Liikenneyhteydet

Alueiden hyvä saavutettavuus on kilpailutekijä elinkeinojen kehittämisessä. Keskukset vetävät työpaikkoja ja matkailijoita. Joukkoliikennettä kehitetään myös työvoimaintensiivisille alueille huomioiden kysynnän antamat edellytykset. Kehäyhteyksien mahdollisuuksia työpaikkaliikenteessä tunnustellaan esim. kutsuohjatun ja autonomisen joukkoliikenteen kehityskohteina.

Tiekapasiteettia vapautuu kuljetuksille, kun siirtymä joukkoliikenteeseen etenee ja ruuhkaisuus vähenee. Myös keskusten jakeluliikennettä tulee kehittää. Pitkällä jännteellä tapahtuva tie- ja raitinfrankin kehitys mahdollistavat elinkeinoelämän uusien alueiden käyttöönottoa. Tärkeimpiä väyliä ovat valtateiden 9, 3 ja 12 kehittäminen. Latausinfraan kehittäminen mahdollistaa päästöttömät käyttövoimat myös tavaraliikenteessä.

Nopean yhteyden kehittäminen pääkaupunkiseudulle nojaa raideliikenteeseen. Yhteys laajentaa seudun työmarkkinoita ja lisää sijoittajien ja matkailijoiden kiinnostusta alueeseen. Tampere–Helsinki-ratakäytävän kehittäminen edistää seudun kansainvälistymistä tulevina vuosikymmeninä. Tampere-Pirkkalan lentokentän elinvoimaisuutta tuetaan kehittämällä valtatiekytkentöjä ja yritysalueita. Lentoyhteydet kansainvälisiin hubeihin tukevat seudun kansainvälistä kehitystä. Sisämaaseutuna alueen satamayhteys nojaa Helsingin, Turun, Porin ja Rauman satamiin johtaviin tie- ja

ratayhteyksiin. Kansallisesti tärkeitä tie- ja ratayhteyksiä seudulta lähtee myös Vaasan, Jyväskylän ja Lahden suuntiin.

3.4.2 Suositukset ja jatkotoimet

- Kunnat varmistavat toimistotarjonnan keskustoissa ja kehittävät aktiivisesti alueillaan olevia vanhoja ja uusia yritysalueita.
- Seudullisesti merkittäviä yritysalueita kehitetään yhteistyössä seuraavasti:

Määritellään millainen teollinen elinkeinotoiminta tukee seudun strategiaa, soveltuu seudulle ja mitä halutaan vahvistaa. Laaditaan pohjaksi tilannekuva nykyisestä teollisesta elinkeinotoiminnasta. Ennakoidaan elinkeinotoiminnan tavoitteita kaavoissa, ja hyödynnetään investoinneissa ja rahoituksessa painottuvat vihreän siirtymän teemat.

Parannetaan kuntien maankäytön ja yritysten tonttitarpeiden kohtaamista. Tunnistetaan eri aikajänteellä toteutusvalmiit alueet ja ylläpidetään tilannetietoa alueiden suunnittelun ja rakentumisen edistymisestä.

Tiivistetään yhteistyötä yritystontteja valmistelevien ja markkinoivien tahojen välillä. Kytetään maankäytön ja liikenteen suunnittelu paremmin elinkeinotyön kanssa. Huomioidaan yritysalueilla energian saatavuus ja satamayhteys.

Kehitetään yhteistä brändiä ja markkinointia yritysalueilla ja hyödynnetään työssä ketteriä toimintamalleja.

- Energiasta laaditaan seudullinen tilannekuva tavoitteiden ja kehittämistyön määrittämiseksi.

3.4.3. Vaikutusten arviointi

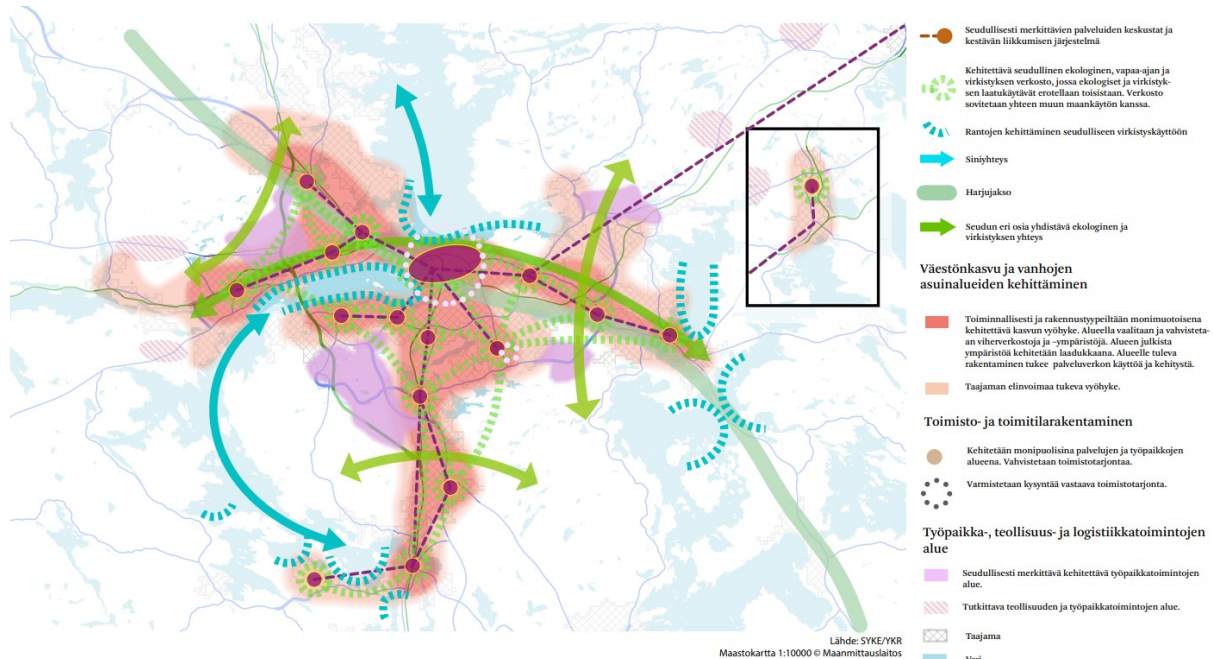
Toimistojen luonnollinen sijainti on keskustoissa. Seudulla on tärkeää tunnistaa ja varmistaa suurten teollisuusalueiden toteuttamisen edellytykset ennakoiden kysyntää. Lisäksi tulee huomioida ja mahdollistaa liikkumisen energiasiirtymä, joka tukee kaupunkiseudun kestävästä kehittämisestä.

Maankäytön ja liikennejärjestelmän yhteiskehittäminen sekä investointien hyötyjä ulosmittavaa liikennepolitiikka mahdollistavat kustannustehokkaiden yhteyksien kehittämisen. Paikalliset yhteydet valtakunnallisiin solmupisteisiin paranevat uusien seisakkeiden ja muiden sujuvien joukkoliikenteen runkoyhteyksien kehittyessä.

Kokonaisnäkemys liikenneyhteyksistä rohkaisee pitkäjänteiseen kehittämiseen ja suunnittelun vaiheistukseen yhteyksien kehittämisessä. Valtion investointien kohdentaminen kaupunkiseudulle vaatii vahvaa edunvalvontaa ja vaikuttamista.

3.5. Kokonaisuus ratkaisee

Seutustrategian vision mukainen Vihreä metropoli muodostuu toimivan arjen, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästä kasvusta, vakaan talouden ja toimivien yhteyksien kokonaisuudesta, jossa eri kestävyiden osa-alueet tukevat toisiaan. Rakenteellisten ratkaisujen lisäksi painoa annetaan laadun vahvistamiselle kaikessa tekemisessä sekä seutuyhteistyön vahvistamiselle viherrakenteen kehittämisessä ja elinkeinojen tukemisessa.

Kuva 9: Rakennesuunnitelman 2040+ koostekartta

Rakennesuunnitelman koostekartalle on kiteytetty teemat, joita tässä päivityksessä on haluttu painottaa. Näitä ovat: 1. Keskustaverkon kautta hahmottuvat seudullisten palveluiden sijainnit, 2. Seudullisesti merkittäviä keskustoja kytkevä tehokas joukkoliikenne ja kestävä liikuminen verkosto sekä 3. Metsäekologiin arvoihin ja virkistysalueisiin pohjaava viherrakenne, jota tulevana vuosina vahvistetaan kehitettävillä vesiyhteyksillä. Lisäksi päivityksen kärkeen on nostettu 4. kohdaksi Elinkeinoelämän ja työpaikkojen kehittäminen.

Valtaosa kasvusta kohdennetaan rakenteen sisään monimuotoisesti kehitettävään tiivistyvään kaupunkiin. Kunnat käynnistävät keskinäisen yhteistyön seudullisesti merkittävien työpaikka-alueiden kehittämisessä.

Edellä kuvattujen rakenteellisten ratkaisujen lisäksi seudulla vahvistetaan jatkossa laatua kaikessa tekemisessä. Menestyäkseen kansainvälisessä kilpailussa asukkaista, yrityksistä ja investoinneista Tampereen kaupunkiseudun kunnat kiinnittävät huomiota fyysisen ympäristön rakenteelliseen ja toiminnalliseen monimuotoisuuteen, kauneuteen ja laatuun. Kaikilla suunnittelun tasoilla panostetaan miljööni, asumisen, liikenteen ja palvelujen laadukkuuteen. Tätä kautta kauneus lisääntyy systemaattisesti kehitettävässä

fyysisessä ympäristössä. Nämä tekijät auttavat nostamaan esiin seudun erityisyyden lyhyiden etäisyyksien viihtyisänä metropolina ja parantamaan sen vetovoimaa suhteessa muihin seutuihin Suomessa ja maailmalla.

Seudun tahto kasvaa kunnianhimoisesti vaatii asumisen, maankäytön ja liikenteen kehittämiseksi suuria investointeja. Myös toteuttamiseen tähtäävä suunnittelu edellyttää merkittävää resursointia. Käytännössä seutua suunnitellaan kuitenkin pienin erin, ja samalla kasvua seurataan. Taloudellisesti kestävä ja tavoitteita palveleva toteutus edellyttää tarkkaa harkintaa panosten kohdentamiseksi ajassa. Toimintaympäristön muutokset otetaan huomioon suunnitelman toteutuksessa.

Laatua on myös seudulla olevien ja seudulle tavoiteltavien yritysten oikea-aikainen palveleminen. Tässä on julkisilla toimijoilla iso työ. Suunnittelun ja rakentamisen prosessit pitää saada palvelemaan nopeasti ajassa elävää taloutta. Samalla on luotava vakaata ja ennakoitavasti kehittyvää rakennetta, jonka puitteissa yritykset voivat kasvaa ja investoida vihreän siirtymän jälkeiseen aikaan. Kaikki tämä edellyttää seutuyhteistyöltä tavoitteellisuutta, strategista valintaa ja keskinäistä koordinaatioita.

Rakennesuunnitelmassa huomioidaan kaupunkiseudun kuntien yhteinen tavoite olla hiilineutraali vuonna 2030. Suunnitelman kautta edistetään kestävästä liikkumisesta, vaalitaan lähiluontoa, lähipalveluita ja kuntarajat ylittäviä viheryhteyksiä. Laadittavan energian tilannekuvan kautta tuetaan elinkeinoelämän kehittymisen kannalta tärkeää vihreää siirtymää.

Sosiaalisen kestävyuden vaaliminen tarkoittaa monimuotoisuuden ja laadukkaan rakennetun ympäristön vahvistamista kaupunginosissa. Tämän tulee näkyä uudistuvina palveluina, aluetta monipuolistavana asuntorakentamisena, laadukkaana viherrakenteena ja kehitettävien kaupunginosien vetovoimatekijöiden vahvistumisena suhteessa koko seutuun. Seudun tasolla seurataan asuinalueiden välistä sosiaalista tasapainoa.

Rakennesuunnitelma on väline eri maankäyttömuotojen ja niitä tukevan liikennejärjestelmän yhteensovittamiseen. Tätä kautta suunnitelma on tärkeä osa seudulla sovellettavaa maankäyttöpolitiikkaa. Tampereen kaupunkiseudun kunnanhallitusten tavoitevaiheen yhteiskokouksessa (10.1.2023) seutuyhteistyön tärkeimmäksi tavoitteeksi nousi kansainvälisyyden ja elinkeinoelämän vahvistaminen. Vastaavasti viherverkoston ja yhdyskuntarakenteen kasvun yhteensovittamisessa painotettiin hieman enemmän kasvua, mutta viherverkoston merkittävä rooli vihreän metropolin perustana tunnistettiin.

3.6 Seuranta

Rakennesuunnitelman 2040+ toteutumisen seuranta kehitetään ”Seutudigi – laadukasta ja tehokasta seutusuunnittelua tietomallipohjaisella seurannalla” -hankkeessa. Hankkeessa rakennetaan paikkatietopohjainen seurantajärjestelmä, jonka avulla yhdyskuntarakennetta koskevien tavoitteiden seuranta onnistuu visuaalisesti ja mahdollisimman automatisoidusti. Hankkeessa on hyödynnetty kansallista kaupunkiseutusuunnitelman tietomallityötä (Ympäristöministeriö, 2022).

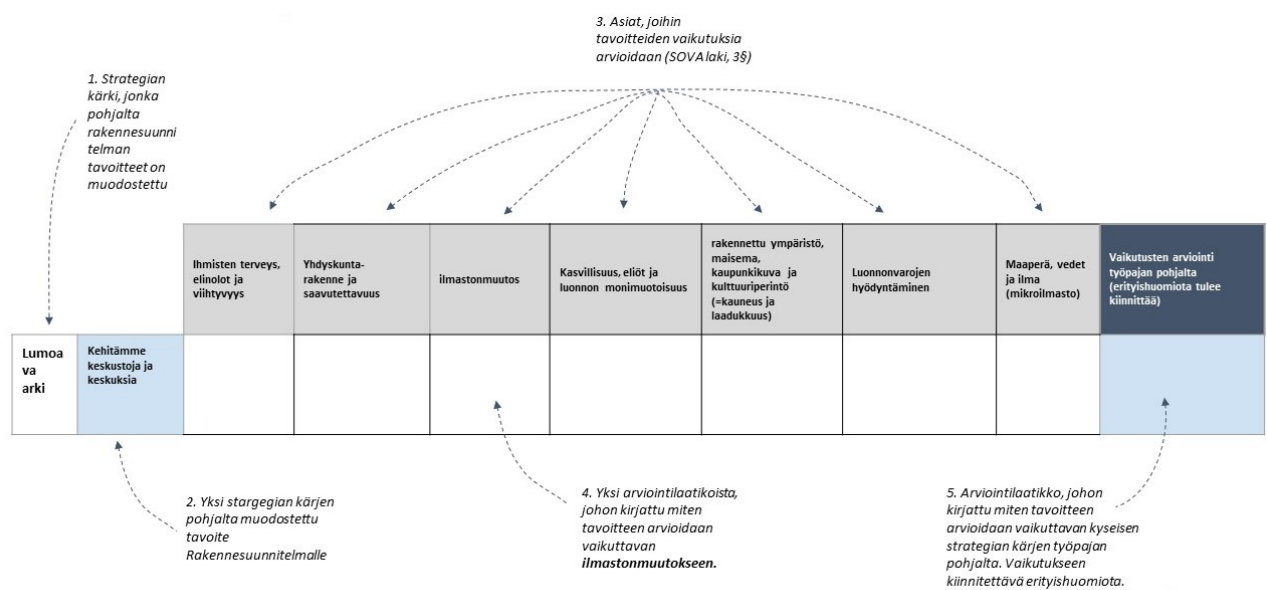
Seurantajärjestelmätyn yhteydessä on tunnistettu laaja joukko mahdollisia seurantamittareita, joista ensimmäisessä vaiheessa julkaistaan kaavoituksen ja asuntotuotannon sijoittumiseen ja laatuun sekä elinkeinoalueisiin liittyviä mittareita. Seurantajärjestelmä on jatkuvassa kehityksessä ja siihen voi tutustua Tampereen kaupunkiseudun kuntayhtymän nettisivujen kautta (julkaistaan syksyllä 2023).

Myös MAL-sopimuksen vuosi- ja kausiraportointi on osa rakennesuunnitelman seuranta. Sopimuksella edistetään rakennesuunnitelman ratkaisuja yhdessä valtion kanssa.

4. Vaikutusten arvioinnin toteutus

Vaikutusten arviointi on toteutettu peilaamalla rakennesuunnitelman osaohjelmien ratkaisuja suunnitelman tavoitteisiin. Arvioitaviin kriteereihin on nostettu kestävyyden eri osatekijöitä SOVA-lain 3§ kunnioittaen. Arvioinnin toteutti suunnitelman valmistelua tukenut konsortio. Näin toimien arvioinnissa on haettu mahdollisimman vahvaa objektiivisuutta, ulkopuolista katsetta tehtyyn valmisteluun.

Alla on kuvattu taulukon kautta vaikutusten arvioinnin toteutustapa. Taulukon vasemmassa osassa on tuotu esiin tarkasteltava teemakartta sekä rakennesuunnitelman kahdeksan tavoitetta pystysarakkeella. Tuotettua ratkaisua on peilattu seitsemään kestävyyden eri osatekijään, jotka on tuotu esiin alla olevassa kuvassa harmaalla rivillä.

2

Kuva 10: Vaikutusten arvioinnin toteutustapa

Arvioitavat kestävyyden osatekijät ovat olleet: Ihmisten terveys, elinolot ja viihtyvyys, Yhdyskuntarakenne ja saavutettavuus, Ilmastonmuutos, Kasvillisuus, eliöt ja luonnon monimuotoisuus, Rakennettu ympäristö, maisema, kaupunkikuva ja kulttuuriympäristö, Luonnonvarojen hyödyntäminen sekä Maaperä, vedet ja ilma. Arvioinnin yhteenveto on esitetty vaaleansinisessä ruudussa taulukon oikeanpuoleisessa sarakkeessa.

1. ARKI. Palvelut, vapaa-aika ja virkistys

Arjen puitteita käsittelevässä teemassa rakennesuunnitelman osaratkaisua on peilattu neljää tavoitetta vasten. Arvioidut teemat ovat olleet Kehitämme keskustoja ja keskuksia, Palveluja ja palveluverkkoa suunnitellaan seudullisesti, Lisäämme vetovoimaista vehreyttä ja Parannamme asuinympäristöjen laatua ja kauneutta. Arvioinnin sisältö on kuvattu alla olevassa taulukossa. Alla olevassa tekstissä avataan taulukko tavoitteiden edistämisen kautta.

Rakennesuunnitelman vaikutusten arviointikehikko ja alustava arviointi		Ihmisten terveys, elinolot ja viihtyvyys	Yhdyskuntarakenne ja saavutettavuus	ilmastonmuutos	Kasvillisuus, eliöt ja luonnon monimuotoisuus	rakennettu ympäristö, maisema, kaupunkikuva ja kulttuuriperintö (=kauneus ja laadukkuus)	Luonnonvarojen hyödyntäminen	Maaperä, vedet ja ilma (mikroilmasto)	Vaikutusten arviointi työajan pohjalta (erityishuomiota tulee kiinnittää)
Lumoava arki	Kehitämme keskustoja ja keskuksia	Viihtyisät ja vehreät kaupunkitilat.	Palveluverkon, arjen palveluiden keskittäminen keskustoihin (hyvän saavutettavuuden alueet, joukkoliikenne väyhykkeet).	Tiivistyvä ja resurssitehokas yhdyskuntarakenne.	Rakenteen hajautumisen ehkäisy, Monimuotoisuus ja ympäristöterveys.	Viihtyisät ja vehreät kaupunkitilat.	Maamassojen hallinta rakentamisessa, uusiutuvat rakennusmateriaalit. Purkavan täydennysrakentamisen vaikutukset luonnonvarojen käyttöön (kiertotalous)	Rantojen hyödyntämisen vaikutukset. Keskustojen ylikuumeneminen (lämpötila, tuulisuus)	Keskustat ja pienemmät keskuksat tarvitsevat erityishuomiota, jotta yhteys sini-viherverkkoon säilyy ja mikroilmasto säilyy hyvänä.
	Palveluja ja palveluverkkoa suunnitellaan seudullisesti	Tasa-arvo palvelujen saatavuudessa	Tasa-arvo palvelujen saavutettavuudessa	Saavutettavuus kestäväillä kulkumuodoilla	Säädetään myös luonnolle tilaa (virkistykseen laatuikäytävät ja ekologist käyväst. Kompensointimallit?)	Joukkoliikenteen soimukohtien laadukas suunnittelu ("lumoaavat soimupisteet")		Rantojen hyödyntämisen vaikutukset.	Liikkumisen tasa-arvon vahvistaminen virkistykseen ja vapaa-ajan kohteisen saavutettavuudessa (joukkoliikenne, kävely, pyöräily).
	Lisäämme vetovoimaista vehreyttä	Ylläpidon järjestäminen ja kustannukset. Positiiviset terveysvaikutukset.	Rakennetukee virkistykseen ja vehreyden saavutettavuutta	Lähimatkailu, elämykset löytyy läheltä	Säädetään myös luonnolle tilaa.	Vehreys rikastuttaa ja monipuolistaa maisemaa ja kaupunkikuvaa (vetovoima)	Yhteisvaikutukset neitseellisten luonnonvarojen hyödyntämisessä (raaka-ainetta läheltä vs. luonto/virkistys arvot)	Maaperän monimuotoisuus ja paikallinen ilmanlaatu	Huolehditaan, että rakenteessa löytyy sekä laadukkaat virkistykseen laatuikäytävät että ekologist käytävät.
	Parannamme asuinympäristöjen laatua ja kauneutta	Laatu, kauneus, kulttuurinen ja historiallinen rikkaus parantaa elinoloja ja lisää viihtyisyyttä	Laatu ja kauneus toteutuu myös joukkoliikenteessä ja liikenteen soimukohdissa	Liikkumistarve mahdollisesti vähenee	Laadukas, kaunis sekä kulttuuriltaan ja historialtaan rikas asuinympäristö voi parhaimmillaan tukea monimuotoisuutta.	Keskustojen/ asuinalueiden/ kuntien identiteetin vahvistaminen ja tunnistaminen		Hyvä mikroilmasto	Tunnistetaan, vahvistetaan ja hyödynnetään asuinalueiden, keskustojen ja kuntien positiivisia identiteettejä ja kohennetaan negatiivisia.

Kuva 11: Vaikutusten arviointi: palveluiden, vapaa-ajan ja virkistykseen teemat

Kehitämme keskustoja ja keskuksia

Keskustoissa on tärkeää vaalia ja kehittää viihtyisiä ja vehreitä kaupunkitiloja. Kestävyyden tekijöistä viihtyisyys ja vehreys koskettavat ihmisten terveyttä, elinoloja sekä rakennetun ympäristön, laatua, maisemaa, kaupunkikuvaa ja kulttuuriperintöä. Näitä tekijöitä vaalimalla kunnat vahvistavat myös elinympäristön keskeisten alueiden kauneutta ja laadukkuutta.

Yhdyskuntarakenteen tasolla palveluverkon ja laajemmin arjen palveluiden keskittäminen keskustoihin sekä muille hyvän saavutettavuuden alueille on tärkeää kestävä ja toimivan rakenteen kehittämiseksi. Tiivistyvä ja resurssitehokas yhdyskuntarakenne on myös ilmastonmuutoksen näkökulmasta kestävä. Palveluiden keskittämisellä vältetään myös rakenteen hajautuminen. Tiivistämisessä on kuitenkin syytä muistaa viherrakenne, sen sisältämä kasvillisuuden monimuotoisuus. Toimintojen ohjaamisella on huomioitava ympäristöterveys (melun, päästöjen, ympäristöriskien lähteet pois asutuksen läheisyydestä). Luonnonvarojen hyödyntämiseksi tulisi huomiota kiinnittää maamassojen hallintaan rakentamisessa ja suosia uusiutuvia rakennusmateriaaleja. Purkavan täydennysrakentamisen vaikutukset luonnonvarojen

käyttöön ovat haaste, joka tulisi keskustojen kehittämisen yhteydessä ratkaista. Kierotalouden kehittäminen on tässä mahdollisuus, mutta asia vaatii koordinoitumista.

Tiiviisti rakennettuina ympäristöinä keskustat ylikuumenevat helposti hellejaksojen aikana. Rantoja voisi hyödyntää ylikuumenemisen välttämiseksi.

Keskustojen kehittämisessä erityishuomiota tulee kiinnittää sini-viherverkon säilymiseen ja mikroilmaston säilymiseen hyvänä.

Palveluja ja palveluverkkoa suunnitellaan seudullisesti

Ihmisten terveyden, elinolojen ja viihtyisyyden sekä yhdyskuntarakenteen ja saavutettavuuden näkökulmasta tulee huolehtia tasa-arvosta palvelujen saatavuudessa. Tasa-arvo tulee huomioida etenkin palvelujen saavutettavuudessa. Palveluiden sijoittaminen kestävien kulkumuotojen kannalta hyvillä sijainneilla on myös ilmastonmuutoksen hillinnän kannalta järkevää.

Luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta on tärkeää säästää tilaa myös luonnolle. Seudun kuntien olisi syytä pohtia erilaisten kompensointimallien käyttöönottoa yhdyskuntarakenteen laajentuessa ja tiivistyessä. Rakennesuunnitelman toteutuksessa on tärkeää vaalia ekologisia arvoja erottamalla virkistykseen alueet ekologisia arvoja sisältävistä alueista. Rantoja olisi hyvä hyödyntää paikallisilmaston laadun parantamisessa.

Rakennetun ympäristön laadun, maiseman, kaupunkikuvan ja kulttuuriperinnön kannalta on tärkeää suunnitella hyvin kaupunkiin tulevat uudet rakenteet. Joukkoliikenteen solmukohtien laadukas suunnittelu voi olla tulevaa kulttuuriperintöä ja osa arjen laatua. Palveluiden suunnittelussa tulisi erityistä huomiota kiinnittää liikkumisen tasa-arvon vahvistamiseen virkistykseen ja vapaa-ajan kohteisen saavutettavuudessa. Tässä suureen rooliin nousevat joukkoliikenne, kävely ja pyöräily.

Lisäämme vetovoimaista vehreyttä

Vihreän rakenteen vahvistaminen vaikuttaa positiivisesti ihmisten terveyteen, elinoloihin ja seudun viihtyvyyteen. Ylläpidon järjestäminen ja kustannukset tulee ratkaistaviksi. Nyt tehtävät kehittämistoimet yhdyskuntarakenteeseen tukevat virkistykseen ja vehreyden saavutettavuutta. Tämä voi vaikuttaa ilmastonmuutosta hillitsevästi lähimatkailun vahvistuessa. Elämykset ovat lähellä. Vehreys rikastuttaa ja monipuolistaa myös maisemaa ja kaupunkikuvaa, mikä vahvistaa seudun vetovoimaa asukkaiden ja matkailun silmissä.

Viherrakennetta kehitettäessä tulee varsinaiselle luonnolle säästää tilaa. Näin huolehditaan kasvillisuuden, eliöiden ja luonnon monimuotoisuudesta. Vaaliva ote viherrakenteeseen tuo toisen näkökulman rakenteen vihreisiin osiin. Raaka-ainevarasto nähdään luonto- ja virkistysarvojen kautta ja tämä muuttuu arvoksi sinänsä. Viherrakenteen kautta tulee esiin seudun alueella olevan maaperän monimuotoisuus. Rakenne vaikuttaa voimakkaasti myös ilmanlaatuun paikallisesti sitä parantaen.

Huolehditään, että rakenteessa löytyy sekä laadukkaat virkistyksen laatukäytävät että ekologiset käytävät.

Parannamme asuin ympäristöjen laatua ja kauneutta

Laatu, kauneus, kulttuurinen ja historiallinen rikkaus parantaa ihmisten elinoloja ja lisää viihtyvyyttä. Sujuva joukkoliikenne ja hyvin suunnitellut liikenteen solmukohtat ovat myös laadun ja kauneuden toteutusta. Laadukas julkinen tila voi vähentää liikkumistarvetta.

Laadukas, kaunis sekä kulttuuriltaan ja historialtaan rikas asuin ympäristö voi parhaimmillaan tukea monimuotoisuutta. Keskustojen, asuinalueiden, ja kuntien identiteetin tunnistaminen ja vahvistaminen on rakennetun ympäristön, maiseman, kaupunkikuvan ja kulttuuriperinnön vaalimista. Näin edistetään myös kauneutta ja laadukkuutta.

Hyvän mikroilmaston edistäminen on tärkeä huomioitava tekijä ympäristön laadun parantamisessa.

Lisäksi tunnistetaan, vahvistetaan ja hyödynnetään asuinalueiden, keskustojen ja kuntien positiivisia identiteettejä ja kohennetaan negatiivisia.

2. RAKENNE. Väestönkasvu, joukkoliikenne ja asuntotuotanto

Kasvua käsittelevässä teemassa rakennesuunnitelman osaratkaisua on peilattu neljää tavoitetta vasten. Arvioidut teemat ovat olleet Eheyttämme yhdyskuntarakennetta, Uudistamme liikkumisen tapoja, Parannamme asuin ympäristöjen laatua ja monipuolisuutta sekä huomioimme energiamurroksen. Arvioinnin sisältö on kuvattu alla olevassa taulukossa. Alla olevassa tekstissä avataan taulukko tavoitteiden edistämisen kautta.

Rakennesuunnitelman vaikutusten arviointikehikko ja alustava arviointi		Ihmisten terveys, elinolot ja viihtyvyys	Yhdyskuntarakenne ja saavutettavuus	ilmastonmuutos	Kasvillisuus, eliöt ja luonnon monimuotoisuus	rakennettu ympäristö, maisema, kaupunkikuva ja kulttuuriperintö (=kauneus ja laadukkuus)	Luonnonvarojen hyödyntäminen	Maaperä, vedet ja ilma (mikroilmasto)	Vaikutusten arviointi työpajan pohjalta (erityishuomiota tulee kiinnittää)
Fiksu kasvu	Eheyttämme yhdyskuntarakennetta	Tiivistämisen ja täydentämisen riskit	Edellytykset saavutettavuudelle kestäville kulkumuodoilla. Kustannustehokkuus joukkoliikenteessä.	Kestävien kulkumuotojen lisääntyvä käyttö. Purkavan täydennysrakentamisen vaikutukset (hiilipäästöt).	Mahdollisuus jättää luonnotilaa	Tiivistämisen ja täydentämisen riskit	Maamassojen hallinta rakentamisessa, uusiutuvat rakennusmateriaalit. Purkavan täydennysrakentamisen vaikutukset.	Maaperän monimuotoisuus ja hyvä mikroilmasto (lämpötila, tuulisuus)	Vahvistetaan joukkoliikenteen kustannustehokkuutta. Eheytetään yhdyskuntarakennetta toiminnallisella monipuolistamisella sekä harkitulla tiivistämisellä ja täydentämisellä.
	Uudistamme liikkumisen tapoja (joukkoliikennejärjestelmä)	Joukkoliikenteen houkuttelevuus liikkumismuotoa valittaessa. Melu ja päästöt.	Liikkumismahdollisuuksien tasa-arvo	Liikkumistarve siirtyä kestäviin kulkumuotoihin.	Mahdollisuus jättää luonnotilaa.	Joukkoliikenteen soimupisteiden laadukas ja arvoa lisäävä suunnittelu		Joukkoliikenteen melu ja päästöt	Vähennetään melun ja päästöjen vaikutuksia kehittyvässä rakentamisessa, jotta alueiden vetovoima paranee.
	Parannamme asuinympäristöjen monipuolisuutta	Sosiaalisen eriytymisen vähentäminen	Monipuolisten liikkumismahdollisuuksien ja ympäristön (luonto, palvelut) positiiviset vaikutukset alueiden houkuttelevuuteen (segregaation ehkäisy)	Liikkumisen tapojen kestävyys paranee kun energiamurros etenee	Mahdollisuus jättää luonnotilaa (säilyttää olemassa olevaa) ja luoda myös uusia elinympäristöjä/erilaisia biotooppeja	Mahdollisuus vahvistaa identiteettiä (keskustat, asuinalueet)		Monipuolinen rakennuskanta edesauttaa hyvän mikroilmaston luomista	Asuinalueita tiivistetään ja täydennetään monipuolistamalla niiden rakennus- ja asutuskantaa (kerrostaloalueita ei täydennetä vain kerrostaloilla). Julkisen sektorin tulee toteuttaa tavoitteita tukevia taloudellisia kannustimia.
	Huomioimme energiamurroksen		Fossiilista energialähteistä luopumisen vaikutukset	Ilmastonmuutoksen varautuminen		Uusiutuvan energian tuottamisen (aurinkopaneelit, tuulivoima) hyväksyttävyyden osana maisemaa/kaupunkikuvaa (kauneuden kokemus)		Melu ja päästöt (siirtyminen päästöttömiin energiamuotoihin)	Huomioidaan energiasirtymään liittyvät tarpeet (asuminen, elinkeinoelämä, liikenne, varastointi)

Kuva 12: Vaikutusten arviointi: väestönkasvun, joukkoliikenteen ja asuntotuotannon teemat

Eheyttämme yhdyskuntarakennetta

Yhdyskuntarakenteen tiivistämisessä ja täydentämisessä on tunnistettu riskejä. Liiallisella tiivistämisellä voi olla vaikutus ihmisten terveyteen ja elinoloihin sekä elinympäristön viihtyvyyteen. Liian tiivis rakentaminen voi alentaa kaupunkiympäristön laatua ja kauneutta. Se voi vaikuttaa maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön näiden arvoja pienentävästi.

Tiivistyvässä rakenteessa kestävien kulkumuotojen saavutettavuuden edellytykset paranevat ja joukkoliikenteen kustannustehokkuus kasvaa. Tiivistäminen myös lisää kestävien kulkumuotojen käyttöä, mikä on ilmaston kannalta hyvä asia. Ilmaston kannalta riski on purkavasta täydennysrakentamisesta aiheutuvat päästöt. Tähän on syytä kiinnittää huomiota. Maamassojen parempi hallinta rakentamisessa, uusiutuvien rakennusmateriaalien käyttö lieventävät purkavan täydennysrakentamisen vaikutuksia. Kasvun kohdentaminen rakenteen sisään tiivistäen antaa mahdollisuuden jättää luonnotilaa.

Ratarakenteen tiivistämisessä on syytä huomioida maaperän monimuotoisuus ja hyvä mikroilmasto. Suunnittelun keinoin on mahdollista vaikuttaa muun muassa kaupunkitilan tuulisuuteen.

Vahvistetaan joukkoliikenteen kustannustehokkuutta. Eheytetään yhdyskuntarakennetta toiminnallisella monipuolistamisella sekä harkitulla tiivistämisellä ja täydentämisellä.

Uudistamme liikkumisen tapoja

Joukkoliikenteen houkuttelevuus liikkumismuotoa valittaessa vaikuttaa ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen. Tämä vähentää ajoneuvoliikenteen melua ja päästöjä. Joukkoliikenteen edellytysten vahvistaminen lisää liikkumismahdollisuuksien tasa-arvoa.

Tiivistettäessä rakennetta liikkumistarve siirtyy kestäviin kulkumuotoihin. Tiivistäminen antaa myös mahdollisuuden jättää luonnolle tilaa. Joukkoliikenteen solmupisteiden laadukas ja arvoa lisäävä suunnittelu on osa rakennetun ympäristön, maiseman ja kaupunkikuvan vaalimista ja luo uutta kulttuuriperintöä.

On huolehdittava, ettei joukkoliikenne aiheuta häiritsevää melua ja päästöjä.

Vähennetään melun ja päästöjen vaikutuksia kehittyvässä rakenteessa, jotta alueiden vetovoima paranee.

Parannamme asuinympäristöjen monipuolisuutta

Sosiaalisen eriytymisen vähentäminen tulisi olla tavoitteena kaupunkia tiivistettäessä. Tällä on vaikutus ihmisten terveyteen, elinoloihin ja kaupunginosien viihtyvyyteen. Tähän liittyen monipuolisten liikkumismahdollisuuksien ja ympäristön (luonto, palvelut) positiiviset vaikutukset on hyvä ottaa tietoisesti välineeksi alueiden houkuttelevuuden vahvistamiseen.

Liikkumisen tapojen kestävyys paranee, kun energiamurros etenee. Tämä on keino ilmastonmuutoksen hillitsemisessä.

Kaupunkien tiivistäminen monipuolistamalla asuinympäristöjä antaa mahdollisuuden jättää luonnolle tilaa (säilyttää olemassa olevaa) ja luoda myös uusia elinympäristöjä/erilaisia biotooppeja. Laadukas uudistaminen ja monimuotoistaminen on mahdollisuus vahvistaa keskustojen ja asuinalueiden positiivista identiteettiä. Monipuolinen rakennuskanta edesauttaa hyvän mikroilmaston luomista.

Asuinalueita tiivistetään ja täydennetään monipuolistamalla niiden rakennus- ja asuntokantaa (kerrostaloalueita ei täydennetä vain kerrostaloilla). Julkisen sektorin tulee toteuttaa tavoitteita tukevia taloudellisia kannustimia.

Huomioimme energiamurroksen

Fossiilisista energialähteistä luopumisen vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen ja saavutettavuuteen on selvitettävä. Uusiutuvan energian tuottaminen muuttaa maisemaa ja sen hyväksyttävyyys osana maisemaa/kaupunkikuvaa (kauneuden kokemus) rakennetussa ympäristössä, maisemassa, kaupunkikuvassa ja osana kulttuuriperintöä tulee puntarointiin.

Siirtyminen päästöttömiin energiamuotoihin tervehdyttää kaupungin mikroilmastoa. Energiamurros on osa ilmastonmuutokseen varautumista.

Huomioidaan energiasiirtymään liittyvät tarpeet (asuminen, elinkeinoelämä, liikenne, varastointi).

3. ELINKEINOT JA YHTEYDET. Kansainvälisyys

Elinkeinoja ja yhteyksiä käsittelevässä teemassa rakennesuunnitelman osaratkaisua on peilattu kahta tavoitetta vasten. Arvioidut teemat ovat olleet Vahvistamme elinkeinoelämää ja kansainvälisyyttä sekä Uudistamme liikkumisen tapoja. Arvioinnin sisältö on kuvattu alla olevassa taulukossa. Alla olevassa tekstissä avataan taulukko tavoitteiden edistämisen kautta.

Rakennesuunnitelman vaikutusten arviointikehikko ja alustava arviointi (täydentyy 3. työpajan jälkeen)		Ihmisten terveys, elinot ja viihtyisyys	Yhdyskuntarakenne ja saavutettavuus	ilmastonmuutos	Kasvillisuus, eliöt ja luonnon monimuotoisuus	rakennettu ympäristö, maisema, kaupunkikuva ja kulttuuriperintö (=kauneus ja laadukkuus)	Luonnonvarojen hyödyntäminen	Maaperä, vedet ja ilma (mikroilmasto)	Vaikutusten arviointi työpajan pohjalta
Maailmalle auki	Vahvistamme elinkeinoelämää ja kansainvälisyyttä	Kansainvälisyyden luoma pitovoima (nuoret, osaajat).	Ympäristövaikutusten huomiointi (melu, päästöt)	Kiertotalouden luomat mahdollisuudet	Vehreän metropolin kansainvälinen vetovoima	Vehreän metropolin kansainvälinen vetovoima	Maamassojen hallinta rakentamisessa	Ympäristövaikutusten huomiointi.	Tunnistetaan ja varmistetaan suurten teollisuusalueiden toteuttamisen edellytykset ennakkoiden. Toimistojen luonnollinen sijainti on keskustoissa.
	Uudistamme liikkumisen tapoja (liikenneverkko)	Ympäristövaikutusten huomiointi (melu, päästöt)	Elinkeinoelämän tarpeet ja liikkumisen sujuvuus (tavaran ja osaajien liikkuvuus)	Raskaan liikenteen sähköistymisen	Tieympäristöjen suunnittelu (kasvillisuus, riista-aidat, jne.)	Melun vaikutukset kauneuden ja laadukkuuden kokemukseen	Sähköistymisen vaikutukset myös logistiikkaan	Päästöt, vesien suojelu	Huomioidaan ja mahdollistetaan liikkumisen energiasiirtymä, joka tukee kaupunkiseudun kestävä kehittämistä.

Kuva 13: Vaikutusten arviointi: elinkeinojen ja yhteyksien teemat

Vahvistamme elinkeinoelämää ja kansainvälisyyttä

Vihreää rakenteen vahvistaminen ja luonnon monimuotoisuuden ja rakennetun ympäristön kauneuden ja laadukkuuden vaaliminen vahvistavat seudun kansainvälinen vetovoima. Kansainvälisyyden luoma pitovoima (nuoret, osaajat) vahvistaa seudun viihtyisyyttä.

Toimistojen luonnollinen sijainti on keskustoissa. Suurten teollisuusalueiden toteuttamisen edellytykset tunnistetaan ja varmistetaan ennakkoiden. Näillä on vaikutuksia maaperään, vesiin ja ilmastoon. Rakenteen laajenemisalueilla huomiota tulee kiinnittää luonnonvarojen hyödyntämiseen rakentamisen aikaisella maamassojen hallinnalla. Laajenemisalueille suunnitellun toiminnan osalta tulee huomioida niiden tuottamat ympäristövaikutukset (toiminnan ja liikenteen melu ja päästöt). Kiertotalous luo mahdollisuuksia ilmastonmuutoksen hillitsemiseen.

Uudistamme liikkumisen tapoja

Tampereen seudulla elinkeinoelämän tarpeet ja tähän liittyvän liikkumisen sujuvuus (tavaran ja osaajien liikkuvuus) muovaavat yhdyskuntarakennetta. Liikenteen aiheuttamalla melulla on vaikutus kauneuden ja laadukkuuden kokemukseen. Yhdyskuntarakenteen laajenemisalueet tulisi rauhoittaa tilaa vievän teollisuuden tarpeisiin sekä logistiikalle ja sijoittaa työvoima- ja asiakasintensiiviset työpaikat rakenteen sisään joukkoliikenteen kannalta hyvin saavutettaville alueille. Uusien alueiden rakentamisesta ja näiden tuottamasta liikenteestä aiheutuu päästöjä ja melua. Alueiden rakentamisella on vaikutusta myös vesiin. Raskaan liikenteen sähköistyminen hillitsee ilmastonmuutosta. Liikenteen sähköistyminen vaikuttaa logistiikkaan.

Liikennealueet pilkkovat rakennetta ja niillä on estevaikutus eliöstön liikkumiseen. Tieympäristön suunnitteluun tulisi kiinnittää erityistä huomiota asukkaiden ja eliöstön liikkumisen mahdollistamiseksi ja onnettomuuksien välttämiseksi.

Lisäksi huomioidaan ja mahdollistetaan liikkumisen energiasiirtymä, joka tukee kaupunkiseudun kestävästä kehittämisestä.

5. Suunnitelman taustaselvitykset

5.1 Arki

Keskustat

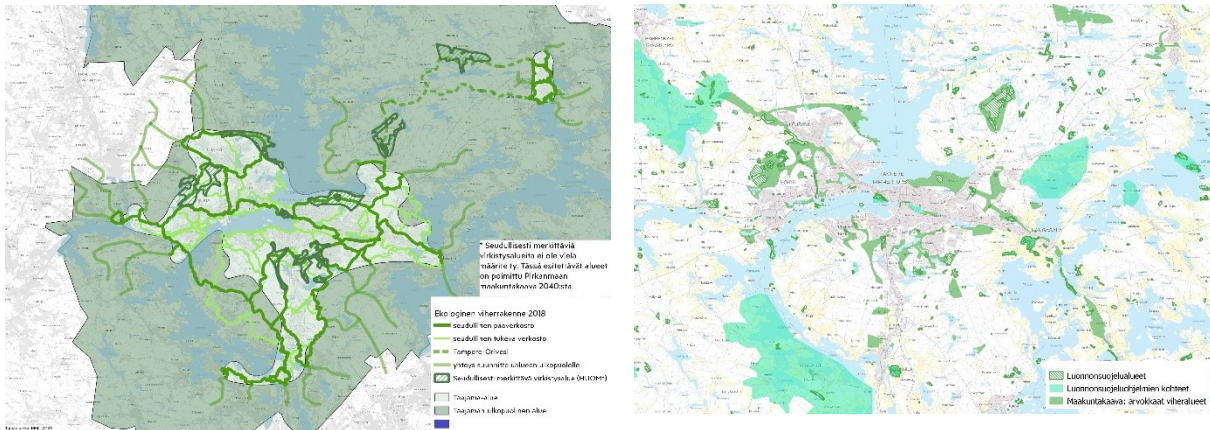
Keskustaverkon tarkastelu pohjautuu kuntien yleiskaavoihin. Rakennesuunnitelman päivityksessä keskustaverkko on määritelty seuraavasti:

- A. Seudullisesti merkittävät keskukset
 - 1. Tampereen keskusta on seudullisesti, maakunnallisesti ja valtakunnallisesti merkittävänä keskusta.
 - 2. Kuntien keskustat ja muut hyvän joukkoliikennesaavutettavuuden sekä ylikunnallisia palveluja ja toimintoja tarjoavat keskustat ovat seudullisesti merkittäviä keskuksia.
- B. Paikallisesti merkittävät keskustat, joita kehitetään lähialueen asukkaiden tarpeisiin.

Keskustaverkkoa hyödynnetään etenkin palveluiden sijoittelussa siten, että verkkohierarkia tukee eri tasoisten palveluiden sijoittamista. Seudulliseen suunnitelmaan on nostettu ylikunnallisia palveluita tarjoavat keskustat, joita kytkee toisiinsa tehokas, seudullinen joukkoliikenne. Rakennesuunnitelman keskustaverkko toimii seudullisen joukkoliikenteen kehittämisen runkona ja se on viesti sijoittajille ja hyvinvointialueelle seudun rakenteen painopisteistä ja suotuisista palveluiden sijainneista.

Seudullinen viherrakenne

Seudullinen viherrakenne turvaa seudun ekologiset arvot, antaa keinoja ilmastonmuutoksen sopeutumisessa ja tarjoaa virkistystä seudun asukkaille. Seudulliseen viherrakenteeseen kuuluvat metsäekologinen verkosto sekä seudun virkistys- ja luonnonsuojelualueet sekä verkostot. Viherrakenteen määrittelyn lähtökohтия ovat vuonna 2018 toteutetussa Seudullinen viherrakenne- hankkeessa tunnistetut metsäekologisesti merkittävät ympäristöt. Näissä seudun mittakaavassa korostuu viherympäristön verkostomainen luonne.

Kuva 14. Metsäekologiin arvoihin nojaava viherrakenne (vas. kartta). Maakuntakaava 2040, seudullisesti merkittävät virkistys- ja suojelualueet (oik. kartta).

Sopeutuva kaupunkiseutu

Ilmastonmuutokseen sopeutumisen merkitys vahvistuu tulevana vuosina. Tampereen kaupunkiseutu toteutti vuonna 2023 valmistuneen Sopeutuva kaupunkiseutu- hankkeen, jossa kartoitettiin yhdyskuntarakenteessa tarpeellisia toimenpiteitä ilmastonmuutoksen aiheuttamien sään ääri-ilmiöiden, kuten kuumuuden ja rankkasateiden aiheuttamien tulvien hallitsemiseksi.

Hankkeessa kiteytettiin neljä teemaa, joita tulevana vuosina on seudulla syytä edistää: Rakenteesta on tunnistettava alueet, joihin ilmastonmuutoksen aiheuttamat tulva- ym. riskit voivat kohdentua. Tunnistetaan ja hallitaan keskusta-alueille ja teollisuusalueille paikantuvat riskit, kuten tiiviissä rakenteessa tyypillinen lämpösaarekeilmiö. Suunnittelussa tulee huomioida haavoittuvat ryhmät, kuten lapset ja vanhuksat. Heitä varten on syytä varata julkiseen tilaan muun muassa varjon paikkoja. Seudullinen viherrakenne on osa ilmastonmuutokseen sopeutumista. Monimuotoinen kaupunkiluonto auttaa eliöitä ja ihmisiä sopeutumaan paremmin ilmastonmuutokseen.

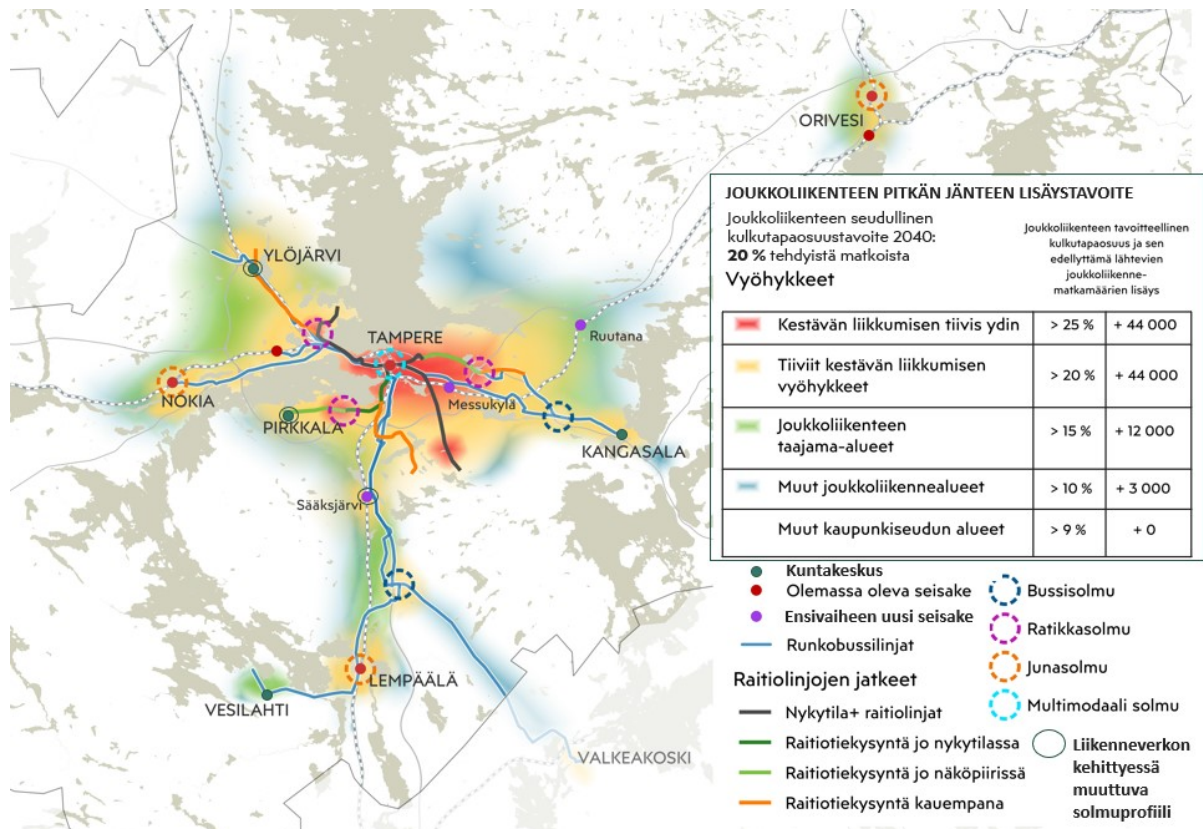
Kaupunkiseudun satamayhteistyö käynnistyi 2017. Seudulla on hyvä tilannekuva yli 50 satamasta sekä tavoitteet satamayhteistyön kehittämiseksi. Vesistöjen virkistyskäytön merkitys on kasvanut ja useat satamat ovat tällä hetkellä kuntien omien kehittämistoimien kohteena.

Joukkoliikenteen suuntaviivat -selvitys

Suuntaviivat seudullisesti merkittävään joukkoliikenteen kehittämiseen -selvityksessä (2023) määritettiin tavoitteet joukkoliikenteen kulkutapaosuudeksi sekä strategiset kärjet niiden toteuttamiseen. Työssä on tunnistettu missä, milloin ja miten voidaan tukea joukkoliikennettä yhteiskunnallisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Työssä ei kuvata lopullista tavoitetilaa, vaan esitetään asiantuntijatyöhön perustuvia suuntaviivoja joukkoliikenteen seudullisesti merkittävään kehittämiseen tästä hetkestä eteenpäin huomioiden esimerkiksi kehittämisinvestointien ja operoinnin taloudelliset realiteetit.

Joukkoliikenteen seudullisesti merkittävässä kehittämisessä on keskeistä, että panostukset joukkoliikenteeseen tehdään siellä, missä on joukkoja. Tämä mahdollistaa houkuttelevat joukkoliikennepalvelun toteuttamisen taloudellisesti kestävästi. Samoihin alueisiin kohdistuu myös tavoitteet joukkoliikenteen kulkutapaosuuden merkittäväksi kasvattamiseksi.

Selvityksen keskeinen viesti on se, että joukkoliikenteen tavoitteiden mukainen kehitys ja kysyntä riippuvat joukkoliikenteen ohella maankäytön ja muun liikennejärjestelmän kehityksestä. Kun liikennejärjestelmää ja maankäyttöä kehitetään kokonaisuutena, joukkoliikenteellä on suuri potentiaali vastata liikenteen sosiaalisen, taloudellisen ja ekologisen kestävyys tavoitteisiin.

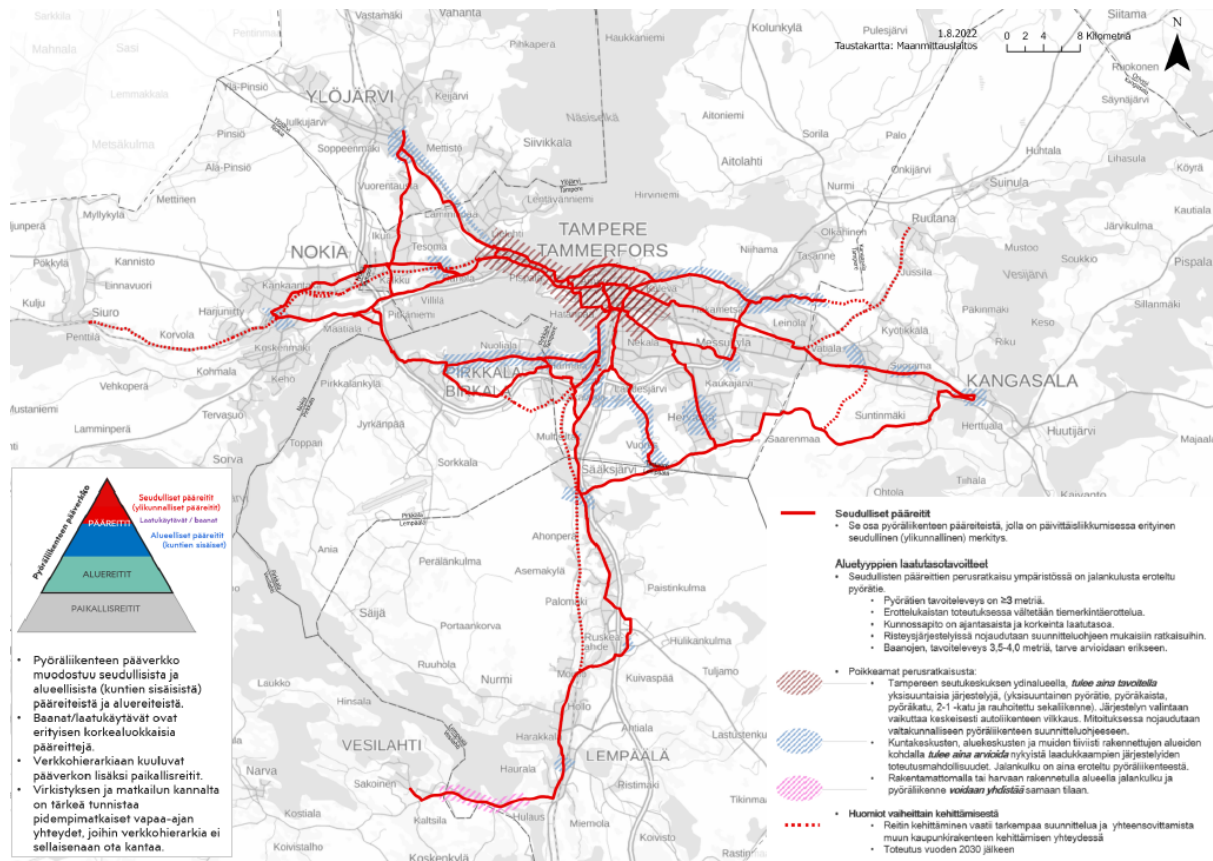
Kuva 15: Joukkoliikenteen kehittämisen suuntaviivat

Suuntaviivat ohjaavat panosten ensisijaista kohdentamista seudun alueille ja keskeisiin kehityskohteisiin, joiden toteutettavuuteen liittyy vähän epävarmuutta ja suurta vaikuttavuus potentiaalia. Joukkoliikenteen kulkutapaosuuden kehitystä tulee tukea monipuolisesti siellä, missä joukkoliikenteen käytölle on erityistä potentiaali. Muilla alueilla autoliikenteen merkitys kulkutapana ja liityntämuotona on suurempi.

Kävelyn ja pyöräilyn kehittämisohjelma

Kävelyn ja pyöräliikenteen kehittämisohjelmassa 2.0 (2021) painotetaan sitä, että kävelyä ja pyöräliikennettä tulee kehittää toisistaan erillään kulkutapojen ominaispiirteet tunnistaen. Kehittämisohjelmassa on määritetty tiekarttoja kulkumuotojen kehittämiseksi

kunnissa ja seudullisessa yhteistyössä. Rakennesuunnitelman keskuksissa kävelyn huomioiminen ja yhteensovittaminen muuhun kestävään liikkumiseen on esiarvoisen tärkeää. Keskusten laadukas kävely-ympäristö kannustaa oleiluun ja mahdollistaa nopean siirtymän joukkoliikenteeseen sekä keskitettyihin pysäköintihalleihin. Ympärivuotisesti laadukkaat pyöräliikenteen seudulliset pääreitit kulkevat kävelystä eroteltuna seudun keskusten välillä. Seudullisessa yhteistyössä on määritetty seudullisten pääreittien tavoiteverkko ja laatutaso (2022) sekä tunnistettu investointitarpeet tavoitetason saavuttamiseksi (2023).

Kuva 16: Seudullinen pääpyöräverkko

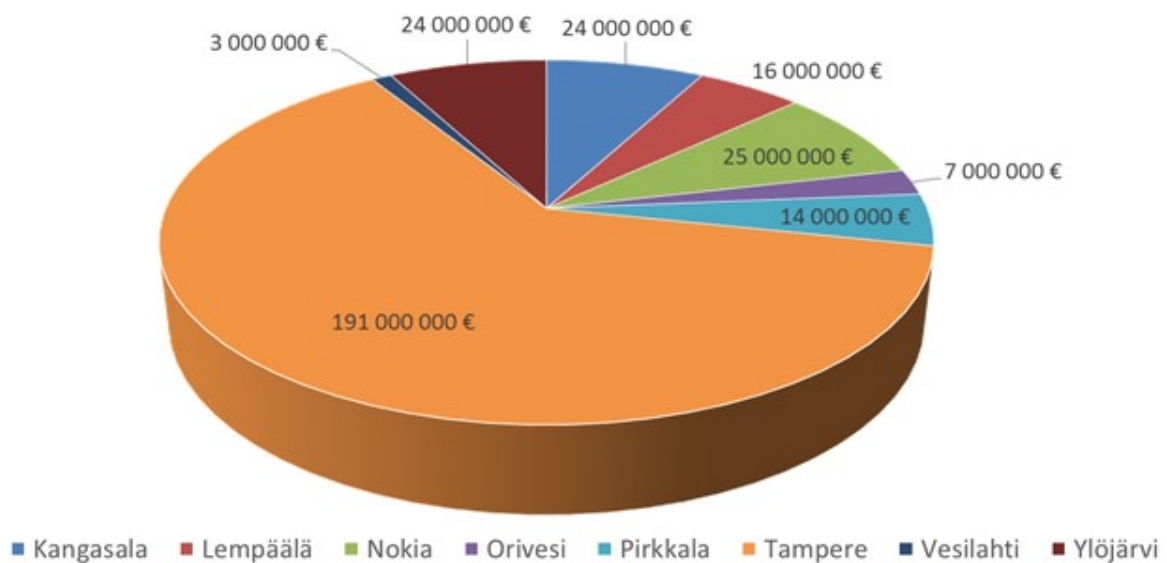
Seudullinen pääpyöräverkko muodostaa pyöräliikenteen yhteyksien rungon. Pääreittien laatutaso mahdollistaa turvallisen ja sujuvan pyöräilyn seudun keskusten välillä. Pääreiteille liitytään kuntien pää-, alue- ja paikallisreittejä pitkin.

Kävelyn ja pyöräliikenteen kehittäminen edellyttää monipuolista panostusta kulkutapojen olosuhteiden parantamiseksi ja niiden käytön lisäämiseksi. Kulkutavat ovat päästöttömiä, tilatehokkaita, tasa-arvoisia ja terveyttä edistäviä. Kulkutapojen käytön ja edistämisen hyödyistä tulee viestiä aiempaa laajemmin. Maankäytön ja palveluverkon kehittäminen on avainasemassa, että kulkumuotojen käytölle on edellytykset.

Seutuliike-ohjelma

Kaupunkiseudulla on 2021 hyväksytty seutuliikeohjelma, jonka tavoitteena on edistää väestön lihaksilla liikkumista ja vähentää liikkumattomuutta. Ohjelmassa on tutkittu eri

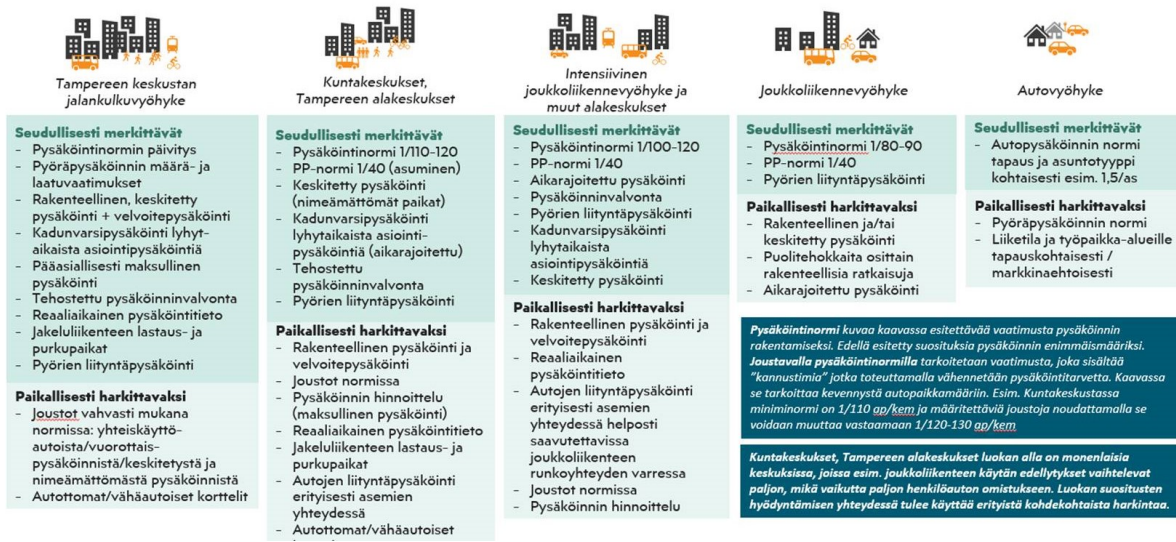
väestöryhmien (lapset ja nuoret, toisen asteen opiskelijat, työikäiset ja eläkeläiset) liikkumistottumuksia ja ideoitu mahdollisuuksia arkiliikkumisen lisäämiseen. Myös liikkumattomuuden laskennalliset kustannukset seudun kunnille on laskettu. Liikkumattomuus maksaa Tampereen kaupunkiseudulla lähes 310 miljoonaa euroa vuodessa lisääntyneiden kansansairauksien vuoksi. Ohjelman jatkona käynnistyy syksyllä 2023 ensimmäiset kärkitoimenpiteet, jotka kohdistetaan toisen asteen ikäryhmän liikkumisen lisäämiseen. Toisen asteen opiskelijat ovat vähiten omilla lihasvoimalla liikkuva ryhmä.

Kuva 17. Liikkumattomuuden vuotuiset kokonaiskustannukset kaupunkiseudulla €

Pysäköintiperiaatteet

Liikennettä koskevien tavoitteiden saavuttaminen edellyttää seudun tiiviisti rakennetuilla alueilla määrätietoista kestävä liikumisen priorisoimista esimerkiksi liikenteen tilanjaossa. Pysäköinnin merkitys on keskeinen kehityksen mahdollistamiseksi. Seudun pysäköintiperiaatteiden (2019 ja 2021) mukainen pysäköinnin kehittäminen tiiviillä alueilla mahdollistaa keskusten kehittämisen ja myötävaikuttaa kestävien kulkutapojen käytön lisäämiseen.

Kuva 18: Pysäköinnin kehittämisen periaatteet ja tavoitteet

Liityntäpysäköinnin kehittäminen on tärkeää, jotta seudun harvempaan asuttu "autovyöhyke" voidaan kytkeä tiiviisiin joukkoliikennevyöhykkeisiin. Liityntäpysäköinti on oleellista myös kehittyvän joukkoliikenneverkon kysynnän muodostamiseksi keskeisissä solmuissa. Joukkoliikenteen suuntaviivojen yhteydessä on tunnistettu keskeisiä joukkoliikenteen solmupisteitä, joiden lisäksi liityntäpysäköintiä on tärkeää kehittää myös muissa kohteissa. Erityisen helposti toteutettaviksi kohteiksi voidaan tunnistaa joukkoliikenteen runkoyhteyksien varsilla olemassa olevien pysäköintialueiden hyödyntäminen osittain myös liityntäpysäköinnin käyttöön.

Liikennejärjestelmän älykkyyden kehittämiseksi, laaditaan liikenteen ja liikkumisen teknologioiden kehittämiseksi tiekartta vuonna 2023. Teknologian kehittämisessä ja hyödyntämisessä on oleellista tunnistaa sen rooli osana seudun tavoitteiden saavuttamista ja erilaisiin liikkumistarpeisiin vastaamista.

Kokonaisuutena voidaan tunnistaa, että seudun liikennejärjestelmän kehittämiseksi on olemassa hyvä tietopohja, tiekartat ja yhteistyömallit. Lumoavan arjen mahdollistamiseksi on tärkeää tunnistaa myös seudun asukkaiden ja muiden liikkujien rooli kestävän ja turvallisen liikennejärjestelmän muodostamisessa. Seudulla laaditaan vuoden 2023 aikana kestävän ja turvallisen liikkumisen suunnitelmaa, jonka yhteydessä on tarkoituksena määrittää poikkihallinnollisia toimenpiteitä vastuun jakamiseksi.

5.2 Rakenne

Kaupunkiseudun asuntoliittinen ohjelma

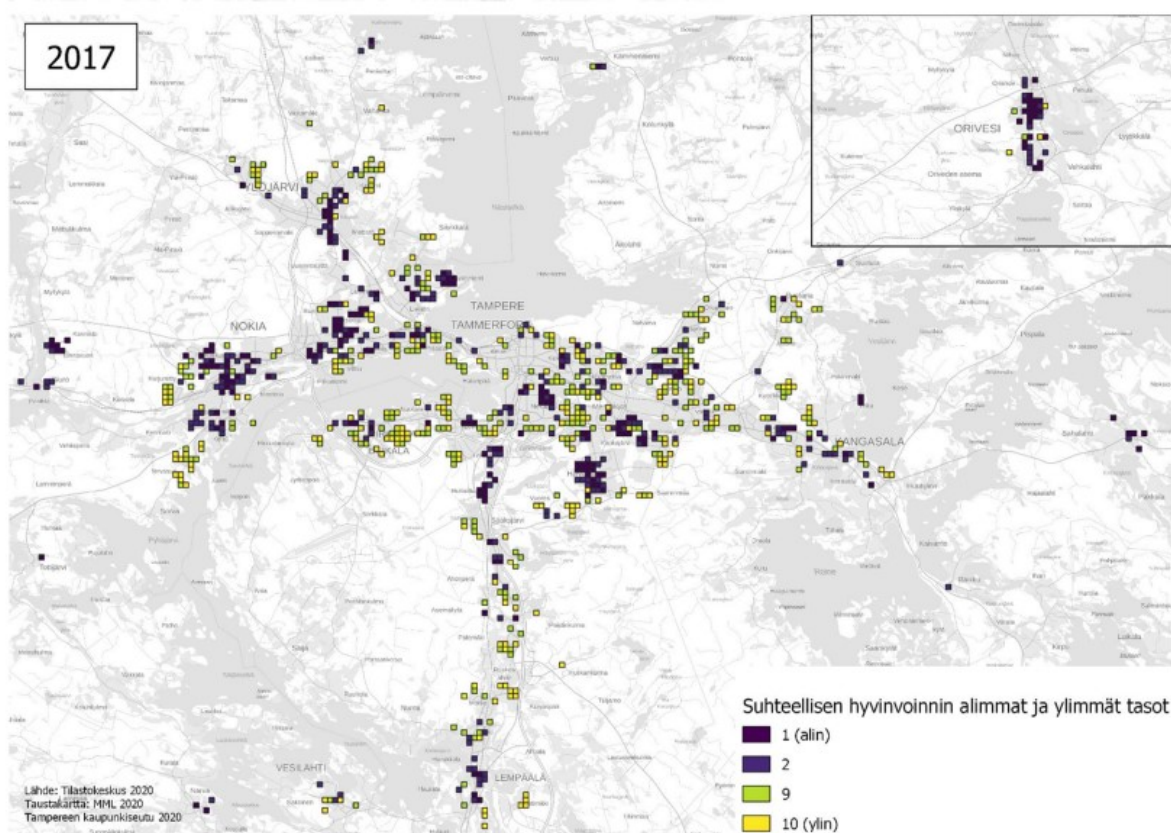
Seudun asuntoliittinen ohjelma valmistui vuonna 2021. Ohjelman valmistelun aikana seutuyhteistyössä määriteltiin seudun väestönkasvun tavoite, kasvun kohdentamisen periaate, asuntotuotannon tavoite, periaatteet asumisen laadulle ja asuinalueiden

eriytymisen ehkäisemiseen, kohtuuhintaisen asuntotuotannon kuntakohtaiset osuudet ja toimenpiteet asunnottomuuden puolittamiseen.

Rakennesuunnitelman kasvuun, asuinalueiden kehittämiseen ja asuntotuotantoon liittyvät ratkaisut pohjaavat asuntopoliittisessa ohjelmassa tehtyihin linjauksiin.

Seudun hyvinvointi-indeksi

Syksyllä 2020 valmistui raportti ja toimenpidesuositukset Tampereen kaupunkiseudun asuinalueiden eriytymiskehityksestä. Raporttiin tiivistettiin Tampereen kaupungin kehittämän ns. Hyvinvointi-indeksin seudullistettu versio, jossa asuinalueet jaettiin paikkatietoa hyödyntäen kymmenen keskenään samankokoiseen alueeseen alueiden väestön koulutus- ja tulotason sekä työttömyysasteen mukaan. Raportissa seudun asuinalueiden kehitystä seurataan vuosien 1995 ja 2017 välisenä aikana.

Kuva 19. Hyvinvointi-indeksin kaksi alinta ja kaksi ylintä tasoa vuonna 2017

Raportin mukaan viimeisen 20 vuoden aikana seudun asuinalueiden välinen eriytyminen on vahvistunut. Raportin taustaselvityksissä tulee esiin eri asuinrakennustyyppien sijoittuminen yhä kauemmas toisistaan. Asia on merkityksenkäs, sillä asuinalueiden välinen eriytyminen kytkeytyy asuinrakennustyyppiin sekä asuinrakennuskannan ikään. Vanhoja asuinalueita monipuolistavalla täydennyskaavoituksella ja vanhojen asuinrakennusten korjaamisella voidaan vaikuttaa asuinalueiden väliseen eriytymiseen.

Joukkoliikenteen suuntaviivat -selvitys

Joukkoliikenteen suuntaviivojen määrittelyn yhteydessä (2023) sekä sen lähtökohtina toimineissa raitiotie- ja lähijuna suunnitelmissa sekä selvityksissä on tunnistettu tarve maankäytön ja joukkoliikennejärjestelmän määrätietoiseen yhteensovittamiseen. Joukkoliikennejärjestelmän taloudellisen kestävyuden näkökulmasta on keskeistä, että joukkoliikenteen kysyntä ja tarjonta vastaavat toisiaan. Operoinnin talouden näkökulmasta seudun koko ja kasvu muodostavat rajoitteita raidejoukkoliikennejärjestelmän taloudellisesti kestäväälle kehittämiselle. Investointien rahoitus muodostaa toisen selkeän taloudellisen rajoitteen, mikä käy ilmi esimerkiksi valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa sekä sen investointiohjelmassa. Joukkoliikennejärjestelmän ja maankäytön kehittämisessä onkin keskeistä tunnistaa kehittämisen ajallinen ulottuvuus: mikä on ajankohtaista heti, mikä vuoteen 2040 mennessä ja mikä vasta sen jälkeen.

Selvityksen mukaisessa ratkaisussa kaupunkiseudun ratikkaverkosta laajennetaan vaiheittain, ensivaiheessa Suuppaan ja Linnainmaalle. Ylöjärven, Vuoreksen ja Lamminrahkan suunnilla kehitetään maankäyttöä (ts. joukkoliikennekysyntää) superbusseja hyödyntäen ja muodostetaan valmius siirtyä raiteille. Lähijuna palvelee entistä tiheämmin vuoroin ja kyytiin astutaan Lempäälän ja Oriveden suunnilla myös uusilta seisakkeilta. Vuoden 2040 tilanteessa oleva joukkoliikenteen kysyntä voidaan yhä tunnistaa rajalliseksi kaikkien aiemmassa rakennesuunnitelmassa tunnistettujen kehittämistoimenpiteiden toimeenpanemiseksi.

Bussiliikenteellä on merkittävä rooli seudun joukkoliikennejärjestelmässä yhä silloin, kun tavoitteelliset raideliikenteen kehittämistoimet on saavutettu. Matkalla kohti tavoitetta myös bussiliikenteen kehittämiseen tulee kohdentaa määrätietoisesti resursseja mm. liikenteen nopeuden sekä pysäkkiympäristöjen kehittämiseksi. Joukkoliikenteen kehitys ja kysyntä tarvitsee joukkoliikenneinfran ja palvelun ohella joukkoliikennettä tukevaa liikennepoliittikkaa.

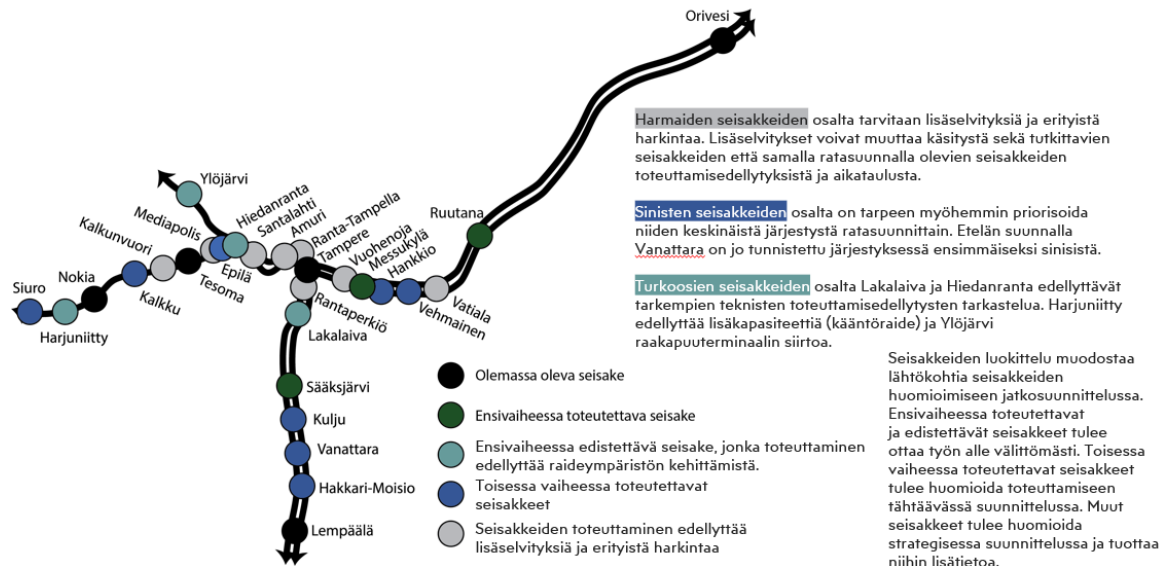
Lähijunaliikenteen selvitykset

Seudun lähijunaliikenteen tavoitteelliset tulevaisuuskuvat vuosille 2030 ja 2050 ja tiekartta toteutukselle selvitys (2022) tunnistaa että lyhyellä jännteellä on perusteltua ottaa hyödyt irti nykyinfrasta ja tavoitella lähijunaliikenteen tasoloikkaa pidemmällä aikajännteellä.

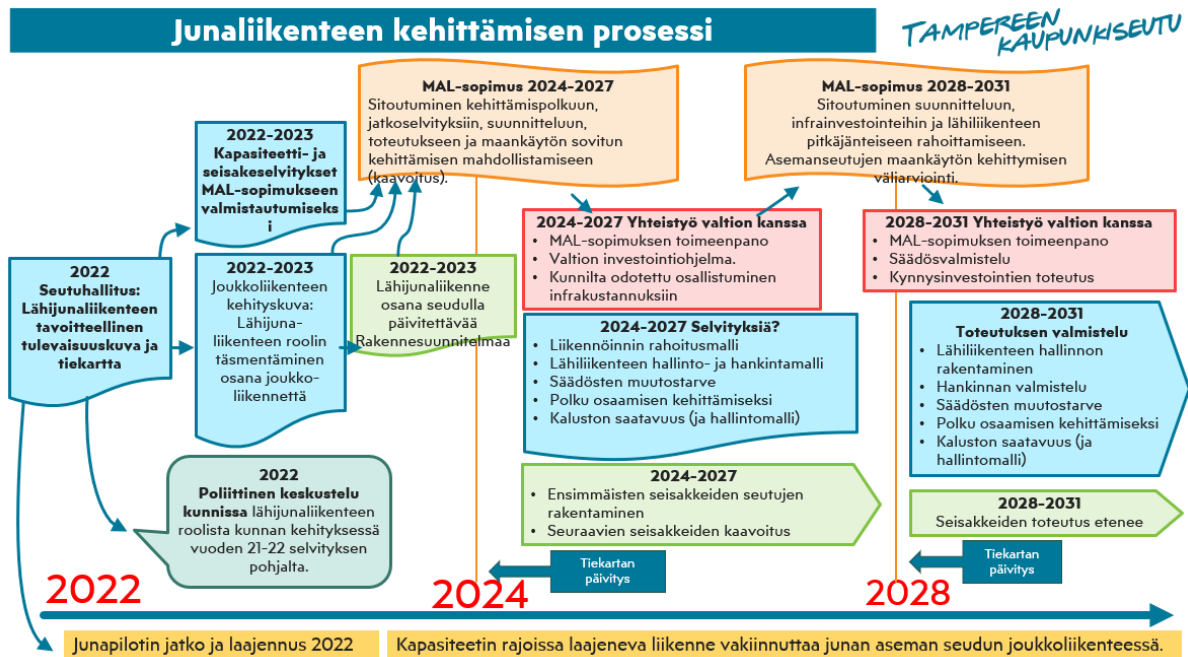
Lyhyen jännteen kehittämiseen keskittynyt Tampereen ratakapasiteettiselvitys (2023) nostaa kehittämiskohteiden kärkeen Tampereen henkilöratapihan kehittämisen, joka on keskeinen kohde seudullisen ja kansallisen liikenteen kehittämiseksi ja yhteensovittamiseksi. Olemassa oleva ratakapasiteetti mahdollistaa jo nykytilassa seisakkeiden lisäämisen ainakin Epilään, Messukylään, Ruutanaan ja Sääksjärvelle, mihin myös vuoden 2022 tavoitetilatyö antaa vahvat perusteet. Keskisuurilla investoinneilla Lempäälän sekä Tesoman liikennepaikkojen kehittämiseksi mahdollistetaan puolen tunnin tavoitteellinen vuoroväli Lempäälän ja Nokian suuntiin. Mainittujen investointien

jälkeen myös muiden seisakkeiden toteuttaminen on ratakapasiteetin näkökulmasta mahdollista.

Lähijunaliikenteen näkökulmasta raskaat raideinvestoinnit ovat tarpeen vuoden 2040 jälkeisen kehityksen mahdollistamiseksi. Pidemmän jänteen ratkaisuihin keskeistä on lähi- ja kaukojunaliikenteen yhteensovittaminen. Suomen junaliikenne tulee vuonna 2031 kilpailuttaa, kun nykyiset palvelusopimukset päättyvät.

Kuva 20: Lähijunaliikenteen seisakkeiden edistäminen 2022–2030

Kuva 21: Junaliikenteen kehittämisprosessi, lyhyt jänne ja valmistautuminen tulevaan

5.3 Yhteydet ja elinkeinot

Elinvoiman vyöhykkeet

Pirkanmaan ELY-keskus toteutti vuonna 2018 valtakunnalliseen yhdyskuntarakenteen seuranta-aineistoon (YKR/SYKE) nojaavan pitkittäistarkastelun seudun työpaikkakeskittymien kehityksestä eri toimialoilla. Tarkastelu kattoi aikavälin 1990-2015. Aineistosta tulee esiin, kuinka talous on kuluneen 30 vuoden aikana monipuolistunut. Teollisen perustan päälle on versonut monimuotoinen tietotalous ja palveluala on vahvistunut. Seudun tiiviimmät työpaikkakeskittymät ovat korkeakoulukampuksilla. Myös muutokset seudun yhdyskuntarakenteessa ovat vaikuttaneet työpaikkojen sijoittumiseen. Tarkasteluaikana valmistuneet kehätiet näkyvät työpaikkamäärien vahvistumisena seudun ulkokehällä.

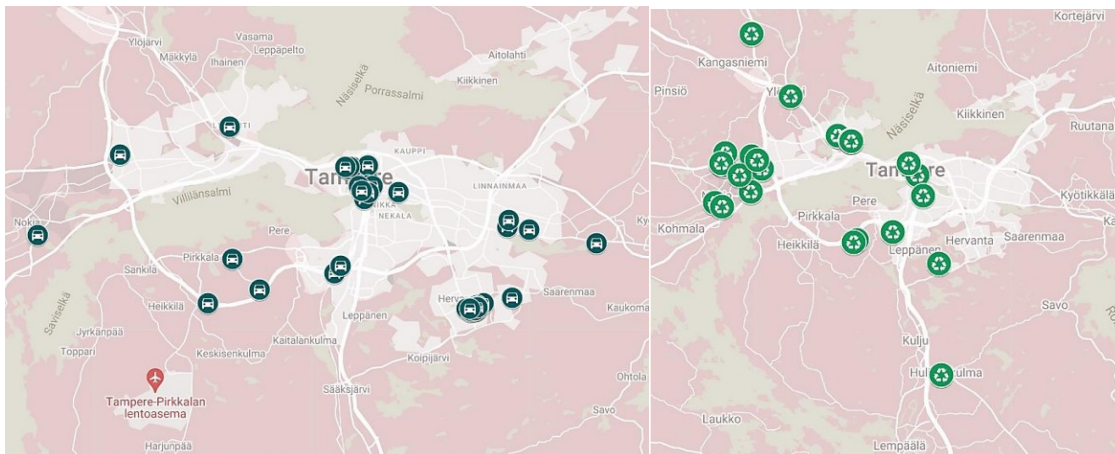
Kuva 22. Seudun työpaikkatihentymät on esitetty kuvassa vihreällä. Punaisella on esitetty vuosien 1990 ja 2015 aikana toteutunut työpaikkamäärien alenema.

Seudulliset elinkeinovyöhykkeet

Tampereen kaupunkiseudun, Business Tampereen ja kansallisen MAL-verkoston yhteistyöllä sekä Tampereen yliopiston tuella toteutettiin syksyllä 2022 hanke, jossa Business Tampereen tunnistamat yritysekosysteemit kartoitettiin ja paikannettiin kartalla. Kansainvälistymisen kannalta tärkeät yritysekosysteemit kytkeytyvät rakenteen eri osiin. Kaikissa ekosysteemeissä on toimintoja, jotka sijoittuvat Tampereen keskustaan, vaikka toiminnan painopiste muuten olisi seudun muilla työpaikka-alueilla.

Seutu on talouden toiminnallisuuden kannalta yhtenäinen kokonaisuus, jonka eri osat täydentävät toisiaan. Seudun taloudella on vahva teollinen pohja. Teollisuuden menestys vaikuttaa laajasti elinkeinoelämään. Se tuottaa kysyntää keskustojen toimitilarakentamiselle ja elämystalouteen, joka on vetovoimatekijä osaajille. Teollisuuden kasvun haaste on mm. seudun alueella olevien tonttien kysynnän ja tarjonnan heikko kohtaanto. Teollisuus tarvitsee toimivaa logistiikkaa ja paljon energiaa.

Kansainvälistymisen kannalta tärkeät elinkeinot *teollisuus, tietotalous* ja *elämystalous* eivät kilpaile keskenään, vaan teollisuus vahvistaa tietotaloutta ja molemmat tukevat toimistorakentamista. Elämystalous tukee kehitystä.

Kuva 23. Seudulla toimivat autoteollisuuden ja kiertotalouden yritysekosysteemit

Suurteollisuuden tilaa vievät investoinnit

Business Tampere inventoi seudun potentiaalisen suurteollisuuden investointikohteena keväällä 2023 teollisuuden suurinvestointien toimiala- ja sijaintipaikkaselvityksessä. Selvitys tukee suurteollisuusalueiden toteuttamiseen liittyvää valmistelua ja päätöksentekoa Tampereen kaupunkiseudulla.

Selvityksessä todetaan, että globaaleilla vihreään siirtymään, energiatehokkuuteen, tuotannon tehokkuuteen ja digitalisaatioon liittyvillä megatrendeillä on arvioitu olevan vaikutus suurteollisuuden toimintoihin ja sijoittumiseen. Tampereen kaupunkiseutu voi vaikuttaa yritysten sijoittumispäätöksiin muun muassa tonttimaan saatavuuden ja valmiusasteen, energian, veden ja liikenneyhteyksien saatavuuden tai alihankintaverkostojen ja ammattitaitoisen työvoiman läheisyyden kautta. Selvityksessä seudulta tunnistettiin yhteensä 31 potentiaalista aluetta suurteollisuustoiminnalle. Osa kohteista on jaoteltu laajempiin yhteiskehittämisen alueisiin. Selvityksessä suositellaan kuntien välisen yhteistyön syventämistä yritysalueiden kehittämisessä ja markkinoinnissa.

Pirkanmaan maakuntakaava 2040

Vuonna 2017 hyväksytyssä Pirkanmaan strategisessa maakuntakaavassa 2040 tutkittiin ja ratkaistiin laajasti yritystoiminnan tähän liittyvän logistiikan tilatarpeita Tampereen

kaupunkiseudun osalta. Asiaa on kuvattu muun muassa Suunnat Pirkanmaan kasvulle ja työlle -raportissa, jossa perustellaan kaavassa tehtyjä linjauksia ja tuodaan esiin niiden yhteensopivuus muun muassa valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden kanssa. Maakuntakaavan aluevaraukset ovat yhteneväiset Rakennesuunnitelman 2040 kanssa. Ohessa poimintoja Pirkanmaan liiton internetsivuilla olevista perusteluista yritysalueita ja logistiikkaa koskeviin valintoihin:

Logistiset ratkaisut

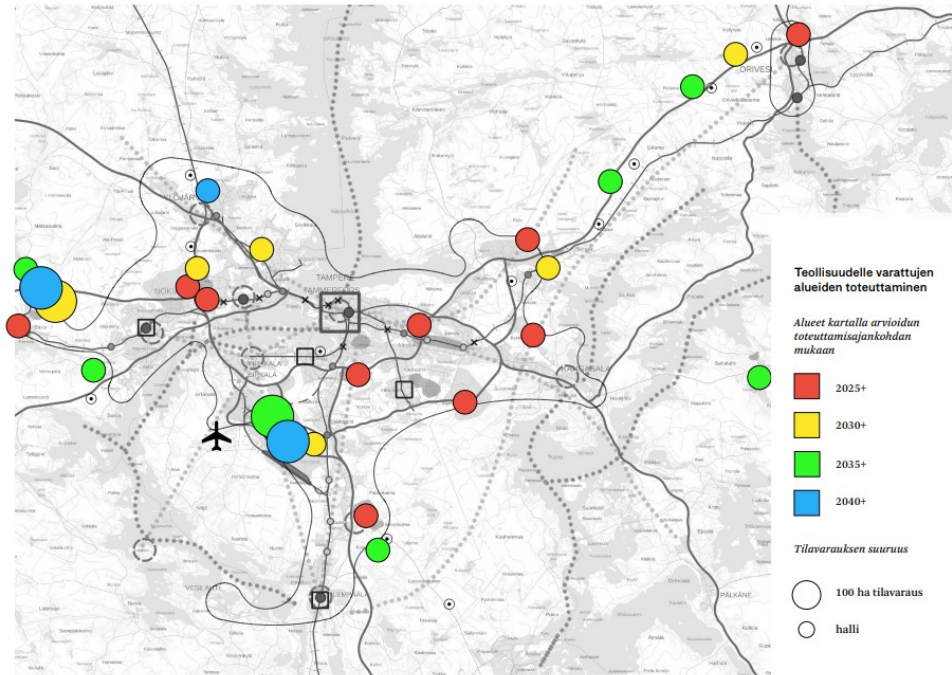
“Läntisen ratayhteyden varrelle on samassa yhteydessä etsitty sijainti uudelle järjestelyratapihalle, joka korvaisi nykyisin Tampereen keskustan tuntumassa sijaitsevan järjestelyratapihan. Nykyisen Tampereen järjestelyratapihan sijainti on liikenteellisesti hyvä, mutta yhdyskuntarakenteellisesti erittäin huono. Uudella sijainnilla Lempäälässä ratapihan ympäristö esitetään teollisuusalueena, jonne voi sijoittua raideliikenteen läheisyydestä hyötyvää teollista ja kuljetusintensiivistä liiketoimintaa aivan eri mittakaavassa kuin nykyisellä sijainnilla on mahdollista.”

Suuret teollisuusalueet

“Pirkanmaan liikennejärjestelmän kehittäminen ja Tampereen kaupunkiseudun lounaisosaan sijoittuvat maankäyttöalueet tulevat vahvistamaan edelleen Tampereen seudun asemaa tuotannollisen Suomen ydinalueena ja siten osaltaan parantavat Suomen aluerakenteen kokonaistoimivuutta. Maankäytön kehittämisen sekä etenkin tiehankkeiden (valtatie 3 uusi linjaus ja 2-kehän länsiosa) ja myös mahdollisen järjestelyratapihan siirron vaikutuksesta Lempäälän ja Pirkkalan vielä rakentamattomalle välialueelle syntyy yksi Etelä-Suomen logistisesti edullisimmista saavutettavista jakelu- ja varastointitoimintojen laajoista aluekokonaisuuksista. Alueen rakentuminen kuroo yhteen maankäyttöä Lempäälän, Pirkkalan ja Tampereen välillä, eikä siten hajauta kaupunkiseudun rakennetta vaan antaa luontevan rakennetta täydentävän kasvusuunnan.”

Yritysalueiden toteutettavuus

Rakennesuunnitelman kokoamisvaiheen kolmannessa työpajassa arvioitiin kaavoissa olevien yritysalueiden käyttöönottoajankohtia sekä rakenteessa olevaa varantoa. Samalla arvioitiin, missä seudun osassa olisi mahdollista toteuttaa suurteollisuuden tarvitsema sadan hehtaarin aluevaraus. Alla on esitetty kyseisen työpajan tulos.

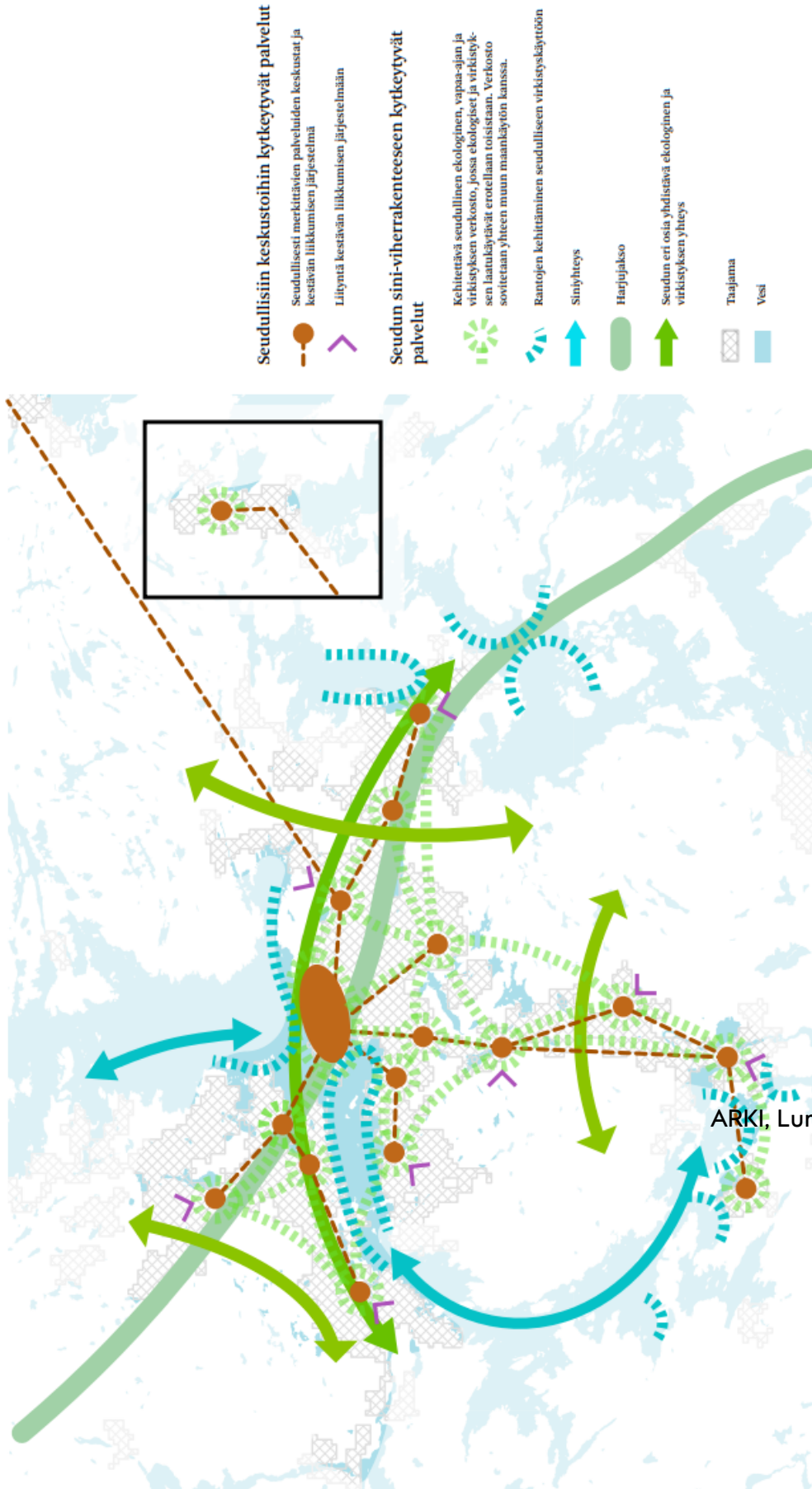
Kuva 24: Seudulla olevien yritysalueiden arvioitu toteutusaikataulu

Liikenneyhteydet

Seudun tieverkkoa ja pitkän jätteen infrakehitystä on tarkasteltu maakuntakaavoituksen, Pirkanmaan liikennejärjestelmätyn sekä kuntien kaavoituksen yhteydessä. Tämän lisäksi tarvitaan erityisesti seudun logistiikkaan sekä pitkä- ja lyhytmatkaisen liikenteen yhteensovittamiseksi pitkällä aikajänteellä edelleen lisäselvityksiä ja -suunnittelua sekä seudun sisällä että yhteistyössä valtio toimijoiden kanssa.

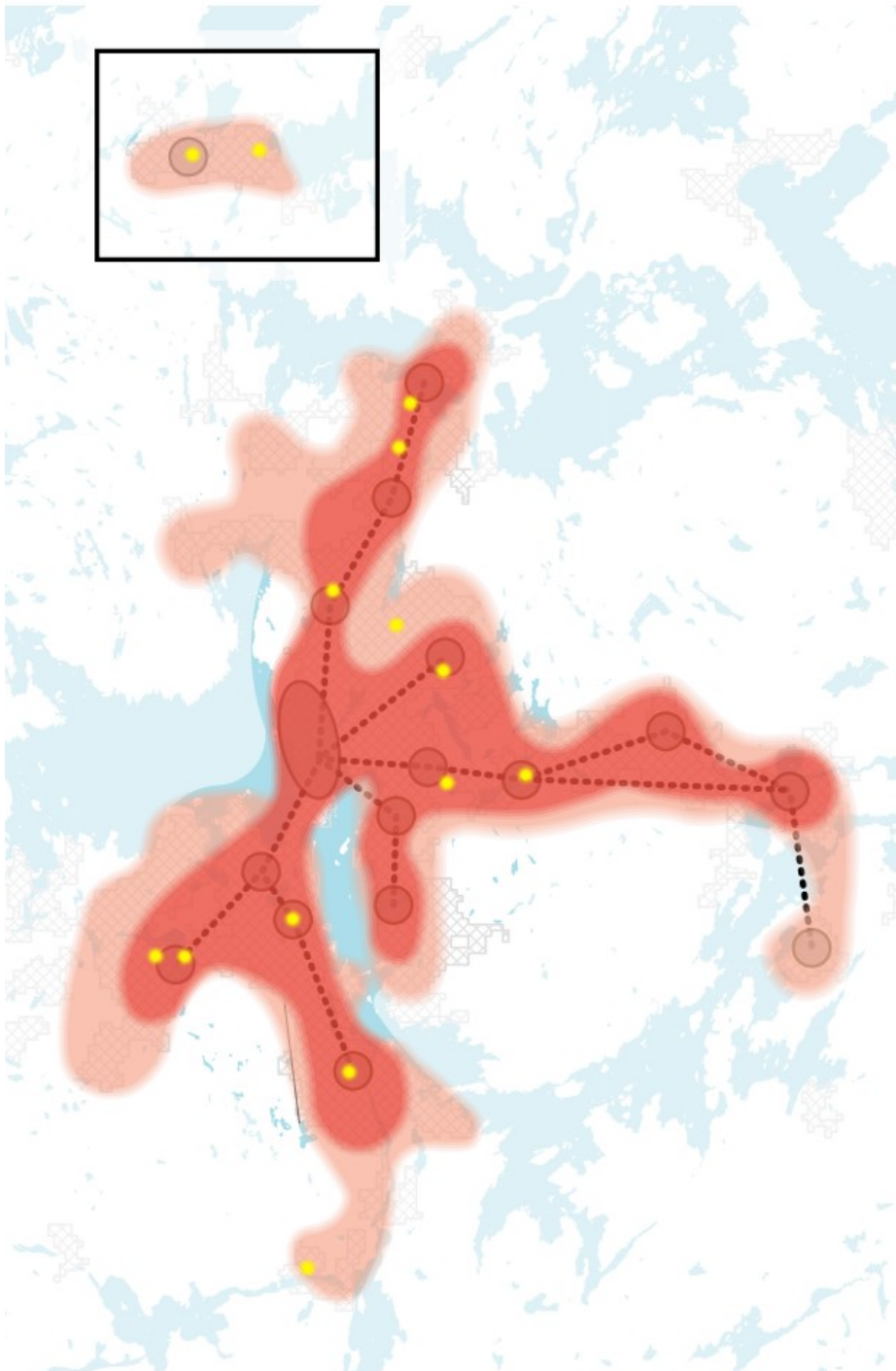
Rahoitus valtakunnallisen liikennejärjestelmän kehittämisinvestointeihin tulee valtion suunnitteluprosessien kautta. On tärkeä tiedostaa valtakunnallisen liikennejärjestelmäsuunnitelman sekä sen investointiohjelman rajalliset mahdollisuudet liikennejärjestelmän rahoituksessa. Tämän vuoksi seutuyhteistyössä on tarpeen priorisoida liikennejärjestelmän kehittämistarpeita. Valtakunnallisen verkon kehittämisessä tulee tunnistaa vaikutukset myös seudun sisäiseen liikkumiseen.

Kartat

Lähde: SYKE/YKKR
 Maastokartta 1:10000 © Maanmittauslaitos

ARKI, Lumoava arki -teemakartta

NE, Fiksu kasvu -teemakartta

Liikennejärjestelmän kehittäminen

- Raitiovaunureitti
- Kehitettävä raitioreitti
- Olemassa oleva lähijunaliikenne
- Kehitettävä lähijunaliikenne
- Uusi järjestelyratapää
- Olemassa oleva tieyhteys
- Kehitettävä tieyhteys
- Nykyiset valtakunnalliset ratayhteydet
- Kehitettävät valtakunnalliset ratayhteydet
- Nykyiset valtakunnalliset tieyhteydet
- Kehitettävät valtakunnalliset tieyhteydet

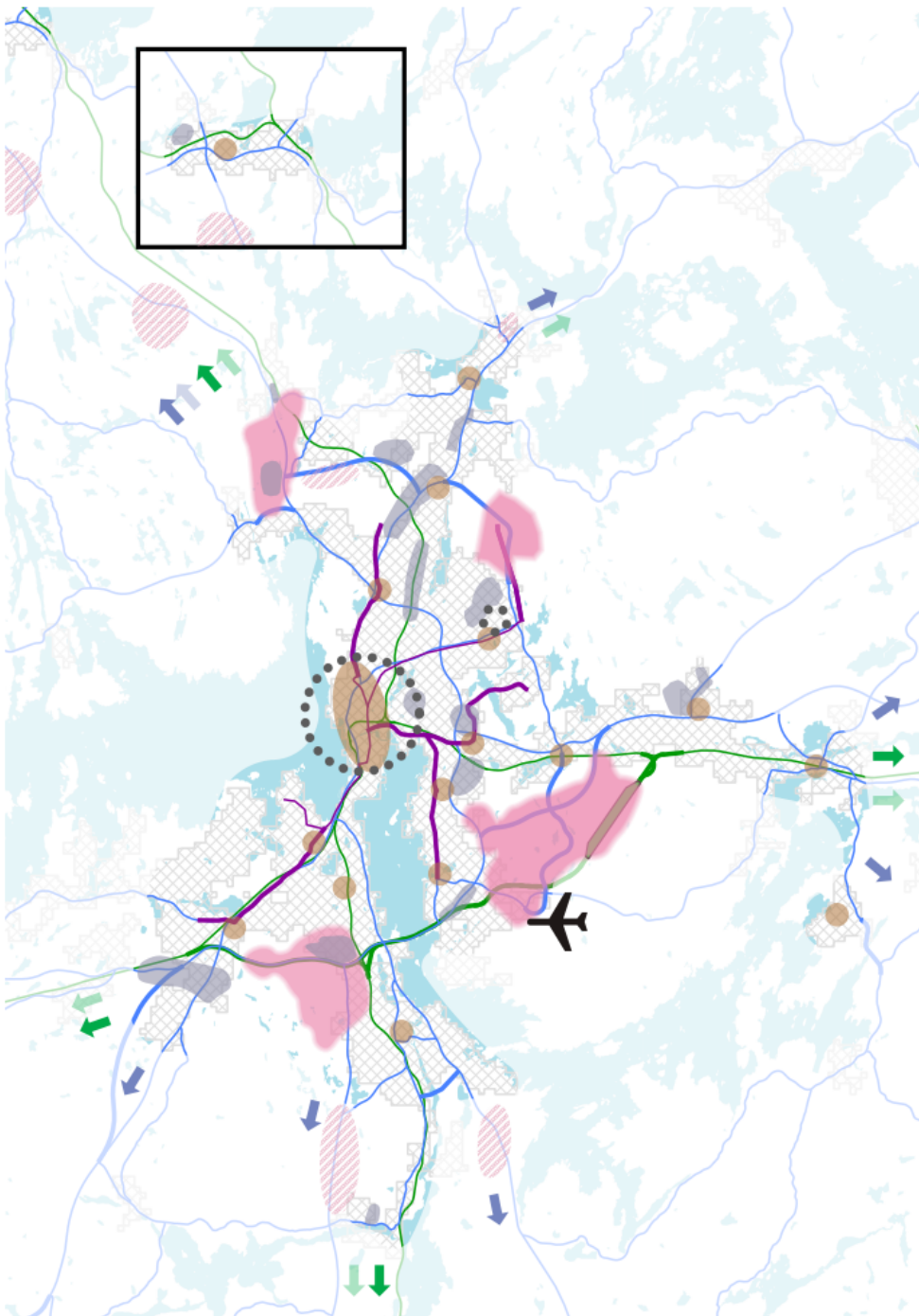
Toimisto- ja toimilarakentaminen

- Kehitetään monipuolisina palvelujen ja työpaikkojen alueena. Vahvistetaan toimistotarjontaa.
- Varmistetaan kysyntää vastaava toimistotarjonta.

Työpaikka-, teollisuus- ja logistiikkatoimintojen alue

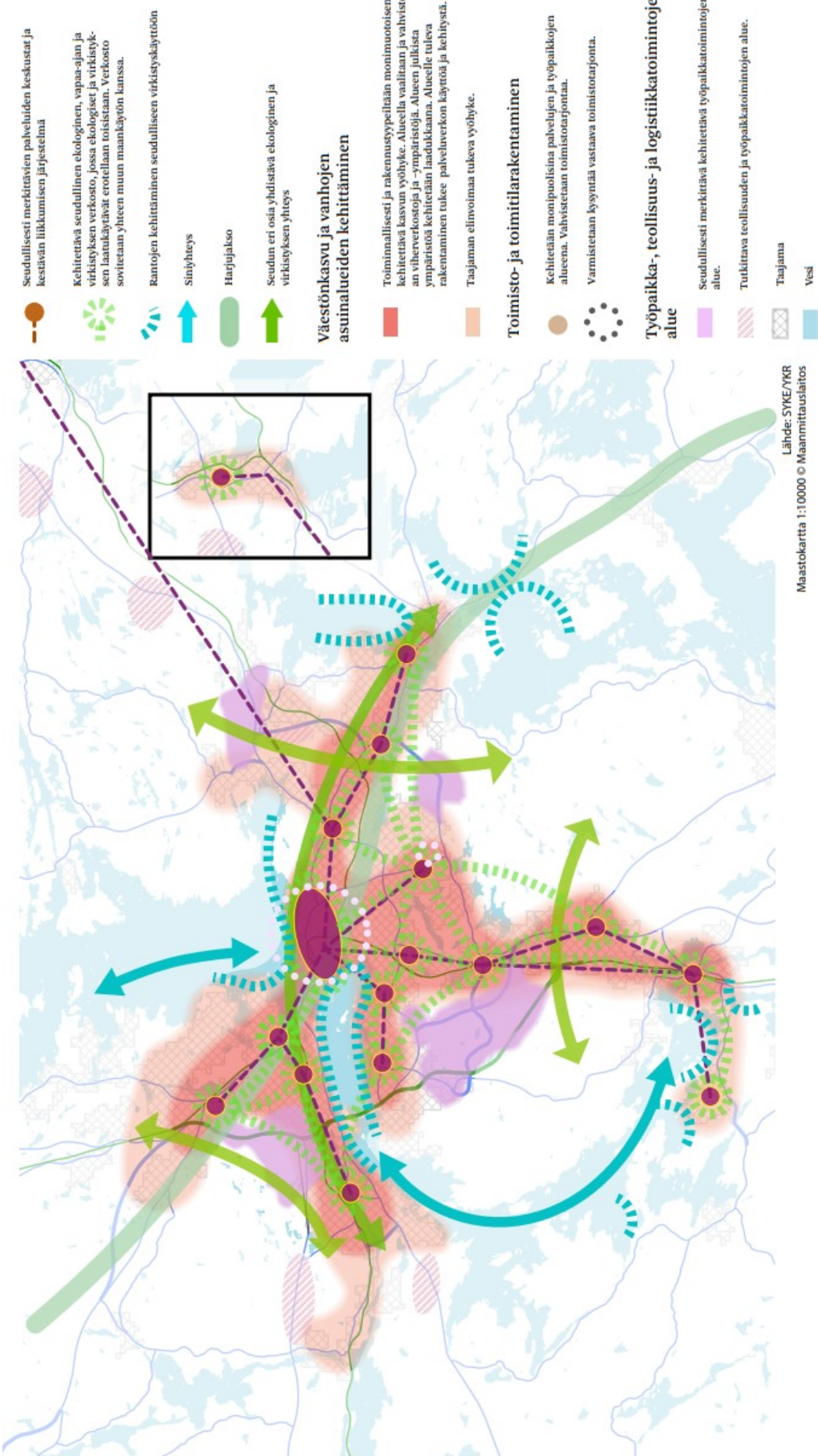
- Teollisuuden ja työpaikkatoimintojen alue.
- Seudullisesti merkittävä kehitettävä työpaikkatoimintojen alue.
- Turkittava teollisuuden ja työpaikkatoimintojen alue.

- Lentokenttä
- Taajama
- Vesi

Lähde: SYKE/YKR
Maastokartta 1:10000 © Maanmittauslaitos

JÄ YHTEYDET,
uki -teemakartta

Lähde: SYKE/WKR
Maastokartta 1:10000 © Maanmittauslaitos